

РЕЛІГІЯ, ЦЕРКВА, СУСПІЛЬСТВО І ДЕРЖАВА: ДВА РОКИ ПІСЛЯ МАЙДАНУ (інформаційні матеріали)

Заяви і звернення Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, а також окремих Церков України з приводу подій і проблем 2014-початку 2016 років

Релігія і Церква в українському суспільстві:
соціологічне дослідження-2016:

- *рівень і характер релігійності українського суспільства*
- *релігія, Церква і суспільство*
- *Церква і держава*
- *Церква, суспільство і влада*
- *ставлення до окремих подій останнього часу*

Інформаційні матеріали підготовлені до чергового засідання постійно діючого Круглого столу
“Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин” 26 травня 2016р.
за сприяння Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні.

З М І С Т

ЗАЯВИ І ЗВЕРНЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ РАДИ ЦЕРКОВ І РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, А ТАКОЖ ОКРЕМИХ ЦЕРКОВ УКРАЇНИ З ПРИВОДУ ПОДІЙ І ПРОБЛЕМ 2014 - початку 2016 років.....3

Заява ВРЦіРО щодо посягань на свободу віросповідання та спроб розпалення міжконфесійної ворожнечі	3
Заява ВРЦіРО з приводу мирних ініціатив Президента України	4
Звернення ВРЦіРО щодо ситуації на Сході України.....	5
Звернення ВРЦіРО до засобів масової інформації.....	6
Заява ВРЦіРО на підтримку благодійництва та волонтерської діяльності	7
Заява ВРЦіРО про обов'язок допомоги у захисті Батьківщини	8
Пропозиції ВРЦіРО щодо змін до Конституції України.....	9
Заява ВРЦіРО щодо щодо суспільно-політичної ситуації в Україні... 11	
Лист Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій до Президента України П.Порошенка від 23 квітня 2016р.	12
Звернення “Зупиніть розпалення III світової війни!” Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета до глав держав, парламентів та народів Європи	14
Звернення Священного Синоду Української Православної Церкви Київського Патріархату до українського народу про боротьбу з гріхом корупції.....	16
Підсумкове рішення спільного засідання Комісій для ведення діалогу Української Автокефальної Православної Церкви з УПЦ Київського Патріархату і Української Православної Церкви Київського Патріархату з УАПЦ.....	17
Послання Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховного Архієпископства УГКЦ про подолання моральної недуги корупції	19

РЕЛІГІЯ І ЦЕРКВА В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ-2016..... 22

1. Рівень і характер релігійності українського суспільства.....	27
2. Релігія, Церква і суспільство.....	35
3. Церква і держава	40
4. Церква, суспільство і влада.....	43
5. Ставлення до окремих подій останнього часу.....	44

Довідково: Круглий стіл “Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин”, організований Центром Разумкова спільно з Представництвом Фонду Конрада Аденауера в Україні, діє з 1996р.; його постійними членами є керівники і представники найчисельніших християнських церков і релігійних організацій України. На засідання запрошуються представники органів державної влади, громадськості, засобів масової інформації, експертного співтовариства. Головними проблемами, що обговорюються на засіданнях Круглого столу, є проблеми вдосконалення державно-конфесійних відносин та запровадження моделі партнерських взаємин між державою і Церквою в Україні. Зокрема, учасниками Круглого столу був опрацьований і у 2004р. представлений державі і громадськості проект *Концепції державно-конфесійних відносин в Україні*, який дістав підтримку Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій України.

ЗАЯВА*

щодо посягань на свободу віросповідання та спроб розпалення міжконфесійної ворожнечі

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій висловлює глибоке занепокоєння спробами під будь-якими гаслами розпалити в Криму та інших регіонах України міжконфесійну ворожнечу, втягнути Церкви і релігійні організації, духовенство у безпосереднє силове протистояння.

Всім відома відмінність у поглядах між релігійними конфесіями в Україні. Також і взаємні відносини між окремими Церквами чи їх місцевими громадами не завжди позбавлені протиріч, в тому числі у майнових справах. Однак, великим досягненням українського народу, релігійної спільноти в нашій державі, Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій є збереження миру і міжконфесійного порозуміння, налагодження між релігійними організаціями діяльної та плідної співпраці у різних сферах, де це є можливим.

Ми хочемо, щоб ці досягнення були збережені, а міжконфесійне порозуміння сприяло досягненню миру та порозуміння в Україні. Тому, враховуючи важкі обставини, у яких перебуває зараз наша країна, ми вважаємо особливо небезпечними будь-які спроби насильницького і самоуправного, з погрозами життю духовенства і віруючих, вирішення існуючих міжконфесійних протиріч або майнових конфліктів.

Переконані, що протиріччя мають вирішуватися у цивілізований спосіб, на основі державних законів і справедливості шляхом діалогу або на підставі правочинних судових рішень. Насильство не вирішує проблем, а лише породжує нові, бо зло породжує більше зло.

Тому ми звертаємося до української влади, а також до діючої влади в Криму, із закликом робити все можливе для недопущення силових дій у міжконфесійних відносинах. Також ми закликаємо всіх наших вірних і прихильників не піддаватися на провокації, не брати участі у силових діях щодо прихильників інших конфесій, не сприяти розпалюванню міжконфесійної ворожнечі та шанувати свободу віросповідання кожної людини.

Ми засуджуємо будь-які спроби вирішувати міжконфесійні та міжрелігійні конфлікти із застосуванням насильства та запереченням права на вільне сповідання своєї віри. Ми усвідомлюємо, що існують деструктивні сили, зацікавлені у поглибленні кризи в Україні, у розпалюванні ще більшого протистояння, у включенні в нього релігійного чинника. Спільними зусиллями нам вдавалося зберігати в Україні міжконфесійний мир, зупиняти провокації. Сподіваємося, що так буде і надалі.

За дорученням Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій
Представник Головуючого у ВРЦіРО –

+ *АНТОНІЙ, Митрополит Бориспільський і Броварський*
Керуючий справами Української Православної Церкви

06 червня 2014р..

* Джерело: офіційне інтернет-представництво Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій – <http://vrciro.org.ua/ua/statements/397-uccro-statement-religious-freedom>.

ЗАЯВА*

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій з приводу мирних ініціатив Президента України

Підтверджуючи свою позицію щодо мирного врегулювання збройного конфлікту на Сході України, Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій підтримує ініціативу Президента України П.О.Порошенка, висловлену ним 25 червня поточного року, щодо залучення Церков і релігійних організацій до сприяння реалізації його мирного плану.

Члени ВРЦіРО готові брати посильну участь в процесі досягнення миру в нашій країні. Закликаємо всіх наших вірних до посиленних молитов в цей складний для нашої Батьківщини час, особливо в момент, коли з'явилася надія на мир та спокій в Україні.

Головуючий у ВРЦіРО –

*+ ОНУФРІЙ, Митрополит Чернівецький і Буковинський УПЦ,
Місцеблюститель Київської Митрополичої кафедри*

27 червня 2014р..

* Джерело: офіційне інтернет-представництво Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій – <http://vrciro.org.ua/ua/statements/401-uccro-statement-about-peaceful-initiatives-of-president>.

З В Е Р Н Е Н Н Я *

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо ситуації на Сході України

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій протягом останніх тижнів зверталась зі словами підтримки позиції Президента України П.О.Порошенка щодо мирного врегулювання збройного конфлікту на Сході України та висловлювала готовність посильно сприяти в реалізації його мирного плану.

Однак, ситуація на Сході України продовжує бути напруженою. У зв'язку з останніми подіями в цьому регіоні, звертаємося до всіх, хто незаконно тримає в руках зброю, скласти її та припинити кровопролиття.

Знову підкреслюємо засвідчену нами раніше позицію, що територіальна цілісність України, незалежність якої дарована нам Богом, є цінністю для нашого народу, а тому допустити її розділення ми не маємо права, бо це гріх перед Богом та майбутніми поколіннями нашого народу.

Ми звертаємось до всіх людей доброї волі про всебічне сприяння якнайшвидшому

звільненню всіх заручників, в тому числі й священнослужителів, та ще раз закликаємо усіх відмовитись від такого роду способів боротьби, а мирними шляхами врегулювати цей збройний конфлікт.

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій засуджує будь-які релігійні переслідування та дискримінацію віруючих Донецької та Луганської областей, а також захоплення церковних споруд і інших релігійних приміщень та використання їх у збройному конфлікті, якими б мотивами це не виправдовувалося.

Ми засвідчуємо нашу солідарність з людьми, які постраждали від збройного конфлікту, та закликаємо наших вірних до діяльної допомоги та справ милосердя нашим братам і сестрам зі Сходу України.

Ще раз закликаємо всіх наших вірних до посиленних молитов за мир і злагоду в цей складний для нашої Батьківщини час.

Від імені Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, Головуючий –

+ ОНУФРІЙ, Митрополит Чернівецький і Буковинський УПЦ,
Місцеблюститель Київської Митрополичої кафедри

Звернення прийняте 9 липня 2014 року на засіданні ВРЦіРО у Києві.

* Джерело: офіційне інтернет-представництво Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій – <http://vrciro.org.ua/ua/statements/407-uccro-appeal-on-situation-in-eastern-ukraine>.

З В Е Р Н Е Н Н Я *

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій до засобів масової інформації

У сучасному бутті засобам масової інформації відведена важлива роль у формуванні громадської думки у суспільстві та міжлюдських взаємовідносин у світі. Похвально, приємно і суспільно корисно, коли ця роль здійснюється відповідально, з дотриманням загальнолюдських принципів моралі, законодавства та високих стандартів сучасної журналістики.

Однак, все частіше ми стаємо свідками іншого роду “журналістики” – інформаційних воєн, які ведуться як між країнами та народами, так і всередині нашої країни, коли Істина брутально підміняється відвертою брехнею.

У таких випадках засоби масової інформації, які покликані свідчити і доносити до людей правду, особливо останнім часом використовуються з метою розпалювання ворожнечі проти України, виправдовування зовнішньої агресії проти нашої держави, порушення її суверенітету й територіальної цілісності. Визнаючи правду однією з найвищих цінностей, ми вважаємо недостойним та засуджуємо розповсюдження неправдивої і фальшивої інформації про події в Україні.

На превеликий жаль релігійна сфера не є виключенням. В нашій країні та з-за кордону зі сторони телеканалів та інших ЗМІ неодноразово спостерігалось поширення неправдивої, недостовірної та часом провокаційної інформації на релігійну тематику. Внаслідок цього формується негативне ставлення як до віруючих та релігійної спільноти взагалі, так і до окремих українських конфесій та релігійних організацій і їх представників, що може призвести до посилення поділу та провокувати ворожнечу всередині українського суспільства, і, як наслідок, привести до вкрай небезпечного суспільного

протистояння на релігійному ґрунті.

Такі дії загрожують внутрішній безпеці нашої країни, яка сьогодні як ніколи має потребу в єдності та консолідації всіх своїх здобувих сил. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій докладає багато зусиль для збереження миру і дотримання міжконфесійного порозуміння в українському суспільстві. Ми не можемо допустити, щоб ці зусилля були змарновані шляхом зловживання свободою слова як в українських, так і в закордонних ЗМІ.

Ми усвідомлюємо потребу суспільства у всебічному, зваженому, об’єктивному інформуванні про церковне і релігійне життя, в тому числі потребу висвітлення проблемних питань життя конфесій та міжконфесійних відносин. Церкви і релігійні організації відкриті до конструктивної співпраці із засобами масової інформації для досягнення цієї мети. Зі свого боку ми закликаємо як українські, так і закордонні ЗМІ, об’єктивно та неупереджено висвітлювати події суспільно-політичного, міжнародного, релігійного та міжконфесійного життя в Україні. Всім нам належить пам’ятати, що неправда є одним з найважчих гріхів, за який неправдомовець несе також і духовну відповідальність.

Сподіваємося, що конструктивна співпраця Церков та релігійних організацій з представниками медіа сприятиме припиненню зовнішньої агресії проти України, зупиненню кровопролиття, подоланню ворожнечі, формуванню високоморального, мирного, стабільного, злагодженого й консолідованого українського суспільства, зміцненню української державності, встановленню справедливих відносин з іншими країнами.

За дорученням Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій
Головуючий у ВРЦіРО –

+ *ФІЛАРЕТ, ПАТРІАРХ КИЇВСЬКИЙ І ВСІЄЇ РУСИ-УКРАЇНИ*
Предстоятель Української Православної Церкви Київського Патріархату

23 липня 2014р..

* Джерело: офіційне інтернет-представництво Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій – <http://http://vrciro.org.ua/ua/statements/409-uccro-statement-on-media>.

ЗВЕРНЕННЯ*

Всеукраїнської Ради Церков на підтримку благодійництва та волонтерської діяльності

Шановні співвітчизники!

Україна переживає один з найважчих моментів своєї історії. Тому зараз в нашому суспільстві як ніколи потрібними є взаємна допомога, підтримка, милосердя та благодійність.

Надходить зима, коли вимушені переселенці зі Сходу України та Криму, люди, які залишаються в містах і селах, зруйнованих внаслідок бойових дій, українські воїни та добровольці потребуватимуть особливої допомоги та підтримки.

Церквами і релігійними організаціями, разом з багатьма волонтерами та за сприяння тисяч не байдужих людей, вже зібрано та направлено потребуючим багато гуманітарної допомоги, засобів захисту, коштів. Але не слід на цьому зупинятися – зимові холоди, зруйнована інфраструктура, відсутність нормального постачання їжі є викликами, з якими впоратися зможемо лише всі разом.

Тому вітаючи і благословляючи милосердну, благодійну, волонтерську діяльність ми закликаємо всіх, а особливо – вірних, які належать до наших Церков і релігійних організацій, до

посильної участі в ній. Українські військові, жителі Сходу України, вимушені переселенці потребують нашої уваги та підтримки.

Звертаємося також до держави з проханням сприяти налагодженню більш тісної взаємодії між державними структурами та волонтерами у збиранні та розповсюдженні гуманітарної допомоги. Нікому не треба боятися якоїсь конкуренції, адже добрі справи найперше робляться не для слави чи похвали, а для блага ближніх.

Закликаємо на всіх благодійників та на добрі справи Боже благословення!

Від імені Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій –
+ *ФІЛАРЕТ, ПАТРІАРХ КИЇВСЬКИЙ І ВСІЄЇ РУСИ-УКРАЇНИ*
Черговий головуєчий у ВРЦіРО

Київ, 31 жовтня 2014 р.

* Джерело: офіційне інтернет-представництво Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій – <http://vrciro.org.ua/ua/statements/419-statement-for-support-volunteering-charity>

ЗВЕРНЕННЯ*

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій про обов'язок допомоги у захисті Батьківщини від 10 лютого 2015р.

Дорогі брати і сестри, співвітчизники

Вперше від часу відновлення своєї незалежності Україна постала перед загрозою зовнішньої небезпеки та особливими внутрішніми викликами.

Норми міжнародного права та принципи моралі плундруються у намаганні змусити українців відмовитися від можливості самостійно визначати своє майбутнє. Докладаються значні зусилля щоби зруйнувати суверенітет та цілісність нашої держави.

Як глави і представники Церков і релігійних організацій України ми намагаємося і будемо робити все, що від нас залежить, для припинення кровопролиття, встановлення міцного миру, подолання ворожнечі між людьми та народами. Разом з тим ми визнаємо право людини та держави боронити себе від агресії, від тих, хто незаконно взявши в руки зброю замислив зло, сіючи смерть, горе та сльози на українській землі Донбасу.

Тому ми закликаємо віруючих, у відповідності до своїх релігійних переконань та можливостей, брати участь в обороні Батьківщини. Заради спільної перемоги один нехай йде до війська, інший нехай посилено працює, допомагаючи армії як капелан, волонтер, у шпиталях, нехай допомагає родинам військовослужбовців, постраждалим мирним мешканцям Донбасу та вимушеним переселенцям.

Ми звертаємо свій голос до політиків та державних керівників: всі суперечності слід відкласти, об'єднавши зусилля для захисту Батьківщини, для боротьби з головним внутрішнім злом – корупцією, для проведення необхідних економічних і політичних реформ на благо всього українського народу. В минулому наш народ не раз зазнавав поразки саме тому, що його провідники сварилися між собою, у час

зовнішньої агресії продовжували сперечатися за владу і повноваження. Уроки історії маємо пам'ятати, щоби нині не припускатися старих помилок.

Для подолання агресії, встановлення справедливого миру в Україні потрібна консолідація зусиль суспільства, всіх гілок державної влади, політичних партій та громадських організацій. До такого єднання зусиль у обороні Батьківщини, у допомозі захисникам Вітчизни та постраждалим мирним мешканцям Донбасу ми закликаємо і віруючих всіх Церков та релігійних організацій. Заради свободи і свого майбутнього ніхто не повинен залишатися осторонь у час боротьби за мир, незалежність і свободу своєї країни.

Всіх віруючих ми закликаємо продовжувати молитви про мир у державі, про зупинення кровопролиття, про перемогу правди, утвердження справедливості та свободи. Особливо закликаємо молитися про захисників України, які заради нас віддають своє життя. Сподіваємося, що з Божою допомогою мир, порозуміння та процвітання повернуться на українську землю.

Нехай благословення Всевишнього перебуває з усіма, хто захищає Україну, прагне миру та бореться за правду.

Від імені Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій –

*+ФІЛАРЕТ, ПАТРИАРХ КИЇВСЬКИЙ І ВСІЄЇ РУСИ-УКРАЇНИ,
Черговий головуєчий у ВРЦіРО*

Схвалено 10 лютого 2015 року на засіданні у Києві.

* Джерело: офіційне інтернет-представництво Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій – <http://vrciro.org.ua/ua/statements/425-uccro-statement-defence-ukraine>.

ПРОПОЗИЦІЇ*

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо змін до Конституції України

Підтверджуючи необхідність обов'язкового збереження в преамбулі Конституції України згадки про відповідальність перед Богом в чинній редакції, разом з цим пропонуємо врахувати наступні зміни та доповнення до тексту Конституції України:

1. Частину 1 статті 3 викласти у такій редакції:

“Людина, її життя *від зачаття й до природної смерті*, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю”.

2. Статтю 12 викласти у такій редакції:

“Україна дбає про задоволення національно-культурних, мовних *та релігійних* потреб українців, які проживають за межами держави”.

3. Частину 1 статті 27 викласти у такій редакції:

“Кожна людина має невід'ємне право на життя *від зачаття й до природної смерті*”.

4. Статтю 31 викласти у такій редакції:

“Кожному гарантується таємниця *сповіді*, листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. *Щодо гарантії таємниці сповіді винятків немає*”.

5. Частину 1 статті 24 викласти у такій редакції:

“Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та *світоглядних* переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання чи за мовними ознаками”.

6. Статтю 35 викласти у такій редакції:

“Кожен має невід'ємне право на свободу думки, совісті та віросповідання, що гарантує недоторканність сумління в питанні ставлення до релігії, світогляду і віросповідання. Це право включає свободу вільно обирати та сповідувати релігію або не сповідувати ніякої, як одноособово, так і разом з іншими, прилюдним або приватним порядком в навчанні, богослужінні та виконанні релігійних і ритуальних обрядів, незалежно від місця перебування.

* Джерело: офіційне інтернет-представництво Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій – <http://http://vrciro.org.ua/ua/statements/437-uscro-proposals-for-constitution-of-ukraine>.

Примітка. Пропоновані новели позначені курсивом.

Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і *захисту суспільної моралі* або захисту прав і свобод інших людей *за умови необхідності таких обмежень у демократичному суспільстві*.

Жодна релігія *чи світогляд* не можуть бути визнані державою як обов'язкові.

Церкви та релігійні організації є добровільними об'єднаннями громадян на основі єдиного віровчення.

Держава визнає рівноправність усіх церков і релігійних організацій, які діють на законних підставах.

Церкви і релігійні організації в Україні незалежні від держави, не підпорядковуються державі. Церкви і релігійні організації не втручаються у державні справи і діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. Держава не втручається у діяльність церков і релігійних організацій.

Відокремлення церков і релігійних організацій від держави жодним чином не означає обмеження або заборону їхньої участі в суспільному житті. Взаємовідносини між державою та церквами й релігійними організаціями базуються на засадах партнерства та спільної діяльності на благо людини. Церкви та релігійні організації і держава взаємно поважають та визнають компетенції одне одного у їхніх специфічних сферах.

Органи державної влади і місцевого самоврядування сприяють суспільно-корисній діяльності церков і релігійних організацій.

Церкви та релігійні організації вправі засновувати дошкільні, загальноосвітні, позашкільні, професійно-технічні та вищі навчальні заклади зі світською, або конфесійно визначеною системою освіти, за умови їх відповідності державним стандартам освіти.

Ніхто не може бути звільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою”.

7. Частина 1 статті 45 викласти у такій редакції:

“Максимальна тривалість робочого часу, мінімальна тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, *порядок надання відпочинку для святкування головних свят з відпрацюванням за ці дні віруючим різних віросповідань*, а також інші умови здійснення цього права визначаються законом”.

8. Статтю 51 викласти в такій редакції:

“Шлюб – *це сімейний союз між чоловіком і жінкою, який ґрунтується на взаємній та вільній згоді*. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі.

Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків.

Шлюб, сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою”.

9. Частина 2 статті 64 викласти у такій редакції:

“В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, [35](#), 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції”.

Опубліковано 10 липня 2015 р.

ЗАЯВА*

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо суспільно-політичної ситуації в Україні

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій як одна з найбільших інституцій громадянського суспільства України висловлює своє занепокоєння сучасним станом суспільно-політичного життя в Україні.

Ми звертаємось насамперед до громадянського суспільства – всього народу України з проханням про усвідомлення реальностей сучасного буття нашої держави, про критичність, але водночас – про розсудливу відповідність у сприйнятті дійсності, а також про добре прогнозування наслідків дій чи бездіяльності. Окрім Божого благословення, про яке віруючі підносять ревні молитви, нам усім тепер особливо необхідні сповнене любові серце і тверезе розуміння для прийняття правильних рішень. Пам'ятаймо, що наша сила в єдності та наполегливій роботі, кожного на своєму місці. Постійні чвари, суперечки та марні сподівання на те, що хтось прийде і зробить за нас нашу роботу, лише ослаблюють Україну.

Ми звертаємось до політиків усіх політичних напрямів та формувань, а також до державних урядовців найвищого рівня зі словами перестороги від невластивого їхньому станові, а особливо небезпечного у такий важкий для країни час політиканства. Будь-яка гонитва за політичними рейтингами та збагаченням, що ставить власні інтереси понад спільне благо народу, є порушенням Божого Закону та глибоко аморальною справою перед зuboжilим і вкотре розчарованим народом. З тривогою мусимо констатувати, що нищівні для державного організму корупційні схеми, які знищили державні інституції за старої влади, продовжують існувати і продовжують свою вбивчу дію. Це також реальна загроза самому існуванню незалежної української держави. Тому закликаємо політиків бути не лише тими, хто дбає про рейтинги та найближчі вибори, але справжніми державними діячами, що дбають про Україну, слухають і чують думки народу, дбають про нього та майбутні покоління, в тому числі на довгу перспективу.

Просимо вас, особливо у цей важкий і загрозливий для України час припинити дбати про вузько партійні інтереси та власне матеріальне збагачення. Політичні чи фінансові рейтинги є коплинне на цьому світі, бо справжнього щастя вони не приносять нікому. Лише у служінні

спільному благу криється правдиве Боже покликання кожного відповідального політика і джерело щастя та благословення як для нього самого, так і для всього народу.

Пам'ятаймо й про позицію наших міжнародних партнерів, які наполегливо і аргументовано закликають усіх нас до швидких і ефективних реформ та, передусім, до боротьби з корупцією, котра знищує нашу державу з середини і зводить нанівець усі програми міжнародної допомоги.

Звертаємося особливо до Президента України як гаранта соборності нашої держави і конституційних прав та свобод її громадян, а також до українського Уряду та парламентських сил: маючи за плечима досвід та усі трагічні наслідки авторитарних режимів, наш народ з боєм та тривогою сприймає будь-які ознаки зосередження надмірної влади в одних руках. Ви всі покликані не допустити повторення такого небезпечного розвитку подій. На нашу думку лише здоровий баланс між усіма гілками влади – законодавчою, виконавчою та судовою, – який, зрештою, передбачений нашою чинною Конституцією, а також відповідальне ставлення кожного до своїх обов'язків будуть надійною запорукою сталого демократичного розвитку України, здійснення масштабних реформ та реальної боротьби з корупцією.

Як невід'ємна частина громадянського суспільства та очільники основних Церков та релігійних організацій України висловлюємо нашу готовність зустрітися з Президентом, Урядом, парламентськими силами, щоби донести більш детально та особисто наші та наших вірних позиції і думки.

Нехай на нас усіх і на Україні перебуває Боже благословення!

Київ, 1 березня 2016р.

* Джерело: офіційне інтернет-представництво Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій – <http://vrciro.org.ua/ua/statements/447-statement-ucscro-on-social-political-situation-in-ukraine>.

ВСЕУКРАЇНСЬКА РАДА ЦЕРКОВ І РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

04071, м. Київ, вул. Лук'янівська, 9/10-А. Тел.: 067-166-95-19
E-mail: info@vrciro.org.ua Веб-сайт: vrciro.org.ua

23.04.2016 р. № 245

Президенту України
ПОРОШЕНКУ П. О.

Вельмишановний Петре Олексійовичу!

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО) засвідчує Вам свою повагу та підтверджує прагнення налагодити постійний діалог з Главою держави, спрямований на утвердження в Україні свободи віросповідання, високих моральних цінностей та на розвиток партнерських відносин між державою та релігійною спільнотою. Доцільність такої взаємодії обумовлена багатьма актуальними викликами, як духовного і соціального характеру, так і прагненням ВРЦіРО сприяти утвердженню України як суверенної, цілісної, соціально справедливої, демократичної, правової держави.

У розвиток діалогу та прямої комунікації, які відбуваються під час Ваших зустрічей з ВРЦіРО, пропонуємо включити до порядку денного поточної діяльності Адміністрації Президента України, а також урядових і парламентських структур, наступні найбільш важливі проблемні питання.

1. Утвердження в суспільстві сімейних та інших моральних цінностей:

1.1. Збереження в Конституції України норми про те, що шлюб є сімейним союзом між “жінкою і чоловіком” (стаття 51 чинної Конституції).

1.2. Перегляд Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р на виконання Указу Президента України № 501/2015 від 25.08.2015 р., з метою:

- відмови від ідеї легалізації в Україні зареєстрованого цивільного партнерства для різностатевих і одностатевих пар;
- недопущення впровадження гендерної ідеології шляхом маніпуляцій поняттями “сексуальна орієнтація” та “гендерна ідентичність”, в тому числі у системі освіти;
- збереження обмежень щодо неможливості усиновлення дітей одностатевими парами та т. зв. трансгендерними людьми (тими, хто умовно змінив свою природну стать).
- Забезпечення дієвого механізму реалізації Закону України “Про захист суспільної моралі” шляхом розмежування та уточнення компетенції відповідних органів державної влади.

2. Вдосконалення нормативно-правового регулювання у сфері оборони, капеланської служби та мобілізації:

2.1. Завершити процес створення капеланської служби в структурі Міністерства оборони України відповідно до:

- Спільної директиви Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України від 20.02.2016 № Д-322/1/1т “Про проведення додаткових організаційних заходів у Збройних Силах України в 2016 році”;
- Наказу Міністерства оборони України від 07.07.2015 р. № 320 “Про затвердження Положення про Управління з питань служби військового духовенства (капеланства) та Положення про територіальні відділення з питань служби військового духовенства (капеланства)”;
- Наказу Міністерства оборони України від 27.01.2015 р. № 40 “Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах України”.

2.2. Внести зміни до Законів України “Про альтернативну (невійськову) службу”, “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, “Про Збройні Сили України”, якими передбачити:

- чітку процедуру заміни військового обов'язку альтернативною службою під час мобілізації, в особливий період (зокрема, прийняти законопроект № 4485 від 21.04.2016 р.);
- скорочення строків завчасного подання і розгляду заяв про направлення на альтернативну службу в особливий період;
- проходження альтернативної служби виключно за межами будь-яких військових формувань, що має гарантувати її цивільний характер.

2.3. Внести доповнення до статті 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, якими звільнити від мобілізації на військову службу:

- священнослужителів, які займають посаду в одній з релігійних організацій, що діє за статутом (положенням), зареєстрованим у встановленому порядку;
 - студентів, аспірантів та докторантів, які навчаються на денній формі навчання, зокрема у вищих духовних навчальних закладах, статuti (положення) яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку.
- 3. Усунути двозначні норми у податковому законодавстві, які перешкоджають поточній діяльності релігійних організацій:**

3.1. Вилучити релігійні організації зі сфери дії абзацу третього підпункту 133.4.1 пункту 133.4 статті 133 Податкового кодексу України.

3.2. Передбачити неприбутковий статус для усіх релігійних організацій безпосередньо у Податковому кодексі України та Законі України “Про свободу совісті та релігійні організації”, чим забезпечити автоматичне внесення їх до нового Реєстру неприбуткових установ та організацій.

4. Внесення змін до законодавства у сфері свободи совісті та віросповідання виключно за умови попередніх консультацій та громадського обговорення з релігійною спільнотою, зокрема з метою:

4.1. Недопущення прийняття законодавчих норм, які тягнуть за собою обов’язкову перереєстрацію усіх релігійних організацій (як приклад, Закон України № від 17.07.2015 № 652-VIII “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування неприбуткових організацій”);

4.2. Вдосконалення Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації” та інших дотичних законодавчих актів у співпраці з

Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій.

Будучи невід’ємною частиною громадянського суспільства, ВРЦіРО прагне розбудовувати конструктивну співпрацю на партнерських засадах з органами державної влади задля того, щоб духовне і соціальне служіння віруючих було найбільш відчутним та ефективним для усього українського суспільства. Особливо цього зараз потребують воїни-захисники України та постраждали від бойових дій на Сході країни, внутрішньо переміщені особи з Криму та Донбасу, а також інші нужденні верстви населення.

Враховуючи поточну економічну ситуацію в Україні, на наше переконання, **державна політика повинна бути соціально справедливою та під час проведення реформ не покладати надмірний фінансовий тягар на зuboжілих громадян** на фоні подекуди надмірних і невинуватих витрат на утримання державного апарату та привілейоване соціальне забезпечення для колишніх і теперішніх високопосадовців.

Важливим також є **впровадження та неухильне дотримання принципів незалежності та справедливості під час реформування системи судочинства в Україні**, щоб судді могли виносити правові рішення – без жодного політичного тиску чи впливу на них з боку інших гілок та центрів влади.

Сподіваємось, вельмишановний пане Президенте, що Ваші регулярні зустрічі з Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій та практична повсякденна діяльність Вашої Адміністрації, а також Парламенту та Уряду, сприятимуть розбудові державно-конфесійних відносин на партнерських засадах та утвердженню духовно-моральних цінностей в суспільстві.

Члени Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій:

- **Філарет (Денисенко)** – Предстоятель Української Православної Церкви Київського Патріархату, Патріарх Київський і всієї Руси-України;
- **Онуфрій (Березовський)** – Предстоятель Української Православної Церкви, Митрополит Київський і всієї України;
- **Святослав Шевчук** – Глава Української Греко-Католицької Церкви, Верховний Архієпископ УГКЦ;
- **Михайло Паночко** – Президент Всеукраїнського Союзу Церков християн віри євангельської-п’ятидесятників, Старший єпископ;
- **Леонід Падун** – Старший єпископ Української Християнської Євангельської Церкви;
- **Володимир Шемчишин** – Заступник голови Всеукраїнського Союзу Церков євангельських християн-баптистів;
- **Петро Мальчук** – Архієпископ Римсько-Католицької Церкви в Україні;
- **Макарій (Малетич)** – Предстоятель Української автокефальної православної церкви, Митрополит Київський і всієї України;
- **В’ячеслав Горпинчук** – Єпископ Української Лютеранської Церкви;
- **Маркос (Оганесян)** – Єпископ Української єпархії Вірменської Апостольської Церкви;
- **Ахмед Тамім** – Голова Духовного управління мусульман України, Муфтій України;
- **Анатолій Райчинець** – Заступник генерального секретаря Українського Біблійного Товариства.

ЗВЕРНЕННЯ “ЗУПИНІТЬ РОЗПАЛЕННЯ ІІІ СВІТОВОЇ ВІЙНИ!”*

Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета
до глав держав, парламентів та народів Європи

Вельмишановні пані та панове!
Дорогі європейці!

Від імені мільйонів вірних Української Православної Церкви Київського Патріархату хочу висловити подяку за моральну, дипломатичну, фінансову та іншу підтримку, яку Європейський Союз та окремі країни Європи надають Україні та українському народу, що бореться за свою свободу, незалежність, цілісність держави та демократичний лад. В час цинічної збройної агресії, яку розпочала і досі продовжує Росія проти України, європейська підтримка для українського народу є надзвичайно важливою.

Росія окупувала Крим, захопила контроль над частиною Донецької та Луганської областей,

використовує на українській території свої війська та найманців, поширює через медіа та офіційних осіб відверту брехню про події в Україні. Все це несе загрозу не лише нашій державі, але миру в усьому світі. Бо **якщо кремлівський агресор не буде зупинений зараз – наслідком буде ІІІ Світова війна**, в якій може бути застосована і ядерна зброя.

На моє глибоке переконання це твердження не є перебільшеним. В 1994 р. Україна відмовилася від третього за чисельністю ядерного арсеналу, отримавши від ядерних держав, в тому числі Великобританії, Франції та Росії, гарантії недоторканості своїх кордонів. Нині ці гарантії розтопані Росією, яка стала агресором і окупантом. Якщо міжнародне співтовариство не зупинить цю агресію та не продемонструє, що будь-яка держава, незалежно від своєї військової могутності, перебуває під захистом міжнародного права, що договори діють, а їхнє порушення – карається, у такому випадку зруйнується вся архітектура світової безпеки.

Як можна переконати держави, що прагнуть здобути ядерну зброю, відмовитися від цієї ідеї, коли Україна, яка відмовилася від ядерної зброї, стала жертвою агресії, а надані їй гарантії

* Джерело: офіційний веб-сайт “Церква.info” Української Православної Церкви Київського Патріархату – <http://http://www.cerkva.info/uk/patrosplannia/5600-stop-wwiii.html>.

були проігноровані? Якщо сьогодні агресор залишиться безкарним лише тому, що він має право “вето” в Раді безпеки ООН, має потужну армію, ядерну зброю та відіграє важливу роль в економічних відносинах – тоді завтра на шлях задоволення своїх інтересів з допомогою сили може стати будь-яка країна, амбіції якої підкріплені відповідними матеріальними та військовими ресурсами.

Цей шлях поверне нас у XX століття – століття двох Світових воєн та Холодної війни, коли питання відносин між країнами та народами намагалися вирішувати на підставі сили, а не права та справедливості. Мільйони жертв, руйнування цілих країн, страждання народів – все це може стати не лише описом минулого, але і можливим майбутнім, в тому числі для Європи, якщо сила міжнародних договорів та гарантій безпеки не буде відновлена.

Історія довела, що політика умиротворення агресора ніколи не приводила до миру, бо поступки агресор сприймає як слабкість та заклик до більш активних, наступальних дій. Помилки 1930-х років, коли умиротворення Гітлера привело до II Світової війни, повинні стати голосним застереженням, особливо якщо врахувати, що в руках Гітлера, на відміну від Путіна, не було ядерної зброї.

Історично Україна є невід’ємною частиною Європи, і за своє європейське майбутнє, за право бути європейцями український народ повстав проти тиранії восени минулого року. Події в Україні не є далекими, бо вони безпосередньо

стосуються Європи і всього світу. Анексія Путіним Криму і спроби захопити Донбас є тим самим, що і аншлюс гітлерівським Рейхом Австрії, окупація Судетської області та знищення Чехословаччини – прелюдією до III Світової війни. Знаючи урок “мюнхенського умиротворення агресора” зараз демократичні країни та всі люди доброї волі ще мають можливість зупинити скочування світу в прірву катастрофи. **Треба зупинити зло, доки не стало занадто пізно.**

Тому я від імені мільйонів українців закликаю країни-гаранти та всі європейські країни забезпечити виконання гарантій за Будапештським меморандумом, допомогти Україні зупинити агресора і відновити суверенітет нашої держави в межах її міжнародно визнаних кордонів, використавши для цього всі необхідні засоби. Адже сьогодні, захищаючи мир в Україні, ви захищаєте мир для Європи і всього світу.

І нехай у цій справедливій боротьбі нам всім допомагає Бог!

Від імені Священного Синоду Української Православної Церкви Київського Патріархату –
+ФІЛАРЕТ, ПАТРІАРХ КИЇВСЬКИЙ І ВСІЄЇ РУСИ-УКРАЇНИ

30 вересня 2014 р.м., Київ

ЗВЕРНЕННЯ*

Священного Синоду Української Православної Церкви Київського Патріархату до українського народу про боротьбу з гріхом корупції

Дорогі брати і сестри! Шановні співвітчизники!

В час, коли зовнішній ворог намагається побороти і полонити нашу державу, є внутрішній ворог, який руйнує її не менше, ніж зброя супротивників. Цей ворог – корупція. Підкуп можновладців, розкрадання суспільних коштів з державного та місцевого бюджетів, привласнення чужого, використання влади і повноважень не для служіння суспільству, а для власного збагачення, інші види корупції – все це є порушенням не тільки людського закону, але і Божих заповідей.

Бог у Священному Писанні засуджує тих, хто здобуває неправдиву вигоду. “Не викривляй закону, не дивися на особи і не бери дарунків, тому що дарунки засліплюють очі мудрих і перекидують справу правих; правди, правди шукай, щоб ти був живим” (Втор. 16:19-20). “Віддаляйся від неправди і не умертвляй невинного і правого, бо Я не виправдаю беззаконника. Дарів не приймай, бо дари роблять сліпими зрячих і спотворюють справу правих” (Вих. 23:7-8).

Також Бог попереджає, що Сам буде суворо судити тих, хто бере хабарі і чинить беззаконня. “Хабарі беруть у тебе, щоб проливати кров; ти береш рист і лихву і насильством вимагаєш користь у ближнього твого, а Мене забуто, – говорить Господь Бог. І ось, Я сплеснув руками Моїми за користолюбство твоє, яке виявляється у тебе, і за кровопролиття, що відбувається посеред тебе. Чи устоїть серце твоє, чи будуть тверді руки твої у ті дні, у які буду діяти проти тебе? Я, Господь, сказав і зроблю” (Єзекиїль 22:12-14).

Враховуючи все це, а також досі широку розповсюдженість в українському суспільстві гріха корупції Священний Синод визначив, що винні у корупції – як ті, що вимагають і отримують вигоду від корупційних дій, так і ті, хто надають таку вигоду з власної ініціативи чи на вимогу, – **підлягають відлученню від Причастя Тіла і Крові Христових, якщо діяльно не розкаються в цьому гріху і не виправляться.**

Гріх корупції особливо важким є у нинішній час, коли сотні наших співгромадян пожегтвували і жертвують своїм життям за свободу і незалежність України, десятки тисяч живуть у вигнанні, сотні тисяч перебувають у місцях ведення бойових дій, мільйони виявляють свою жертвність, віддаючи часом останнє для підтримки захисників Вітчизни та потребуючих. Той, хто навіть в цих умовах дозволяє собі брати участь у корупції, уподібнюється Іуді Іскаріоту. Бо Іуда за гроші продав Спасителя, а ці за гроші та матеріальні блага зраджують рідну землю та своїх співвітчизників. Відплата таким буде така ж, як і для Іуди – ганьба і вічне осудження.

Дорогі брати і сестри!

Зараз корупція здається ще глибоко вкоріненою і майже непоборною. Але маємо бути твердо переконані, що спільними зусиллями та з Божою допомогою ми можемо подолати суспільне зло корупції, яке породжує інші біди та негаразди і в економіці, і в політиці, і в державному, і у приватному житті.

Тому закликаємо вас самих в жодному разі не брати участь у корупційних діяннях та викривати тих, хто їх чинять. Корупціонерів же закликаємо до покаяння і виправлення, бо якщо людський закон і не завжди карає злочинців вчасно та належним чином, то Бог, як нелицемірний Суддя, обов'язково достойно відплатить нерозкаяним корупціонерам і Його праведного осудження ніхто з них не уникне.

Нехай у боротьбі зі злом корупції нам усім допомагає Господь.

Закликаю на весь український народ Боже благословення!

Від імені Священного Синоду Української Православної Церкви Київського Патріархату –

+ФІЛАРЕТ, ПАТРИАРХ КИЇВСЬКИЙ І ВСІЄЇ РУСИ-УКРАЇНИ

Оприлюднене 22 жовтня 2014р.

* Джерело: офіційний веб-сайт “Церква.info” Української Православної Церкви Київського Патріархату – <http://www.cerkva.info/ru/sinod/5688-zvernennia-proty-korupcii.html>.

ПІДСУМКОВЕ РІШЕННЯ*

спільного засідання Комісії для ведення діалогу Української Автокефальної Православної Церкви з УПЦ Київського Патріархату і Української Православної Церкви Київського Патріархату з УАПЦ

8 червня 2015 р. у Михайлівському Золотоверхому монастирі, в Залі засідань Вченої ради Київської православної богословської академії, відбулося спільне засідання Комісії УПЦ Київського Патріархату та Української Автокефальної Православної Церкви.

У якості спостерігачів на засіданні були присутні ієрархи Константинопольського Патріархату – єпископ УПЦ в Канаді Іларіон (Рудик) та єпископ УПЦ в США Даниїл (Зелінський). Вони були уповноважені Вселенським Патріархатом взяти участь у зустрічі Комісії, що засвідчує увагу і підтримку Матері-Церкви Константинопольської об'єднавчим процесам в Українському Православ'ї.

За підсумками роботи було прийнято спільний документ, текст якого наводиться нижче.

Зібравшись на спільне засідання у присутності спостерігачів від Вселенського Патріархату Преосвященного Іларіона, єпископа Української Православної Церкви в Канаді, та Преосвященного Даниїла, єпископа Української Православної Церкви в США, Комісія УАПЦ

для ведення діалогу з УПЦ КП і Комісія УПЦ КП для ведення діалогу з УАПЦ, разом вирішили наступне.

1. Висловити вдячність Його Все-святості ВАРФОЛОМІЮ, Архієпископу Константинополя – Нового Риму і Вселенському Патріарху та Константинопольській Матері-Церкві, а також Українським Православним Церквам у Діаспорі, за надіслання спостерігачів у справі діалогу.

2. Констатувати, що УАПЦ згідно рішень V Помісного Собору (4-5 червня 2015 р.) та УПЦ КП згідно рішень Священного Синоду (від 12 травня 2015 р.), мають намір і бажання у близькому часі об'єднатися у єдину Помісну Православну Українську Церкву.

3. Визнати, що відповідно до канонічних норм, Статутів обох Церков та законодавства України, довершення бажання об'єднатися можливе лише на спільному Об'єднавчому Соборі.

4. Пропонувати Предстоятелю УАПЦ і її Архієрейському Собору та Предстоятелю УПЦ КП і її Священному Синоду невідкладно, до 30 червня 2015 р., прийняти рішення про скликання Об'єднавчого Собору для остаточного об'єднання УАПЦ і УПЦ КП в єдину Помісну Церкву.

5. Склад делегатів Об'єднавчого Собору визначається на рівноправних засадах: всі єпископи УАПЦ та УПЦ КП, а також по одному делегату на кожні п'ятнадцять зареєстрованих релігійних організацій (базове число релігійних організацій визначається на підставі офіційних даних про реєстрацію Міністерства культури

* Джерело: офіційний веб-сайт "Церква.info" Української Православної Церкви Київського Патріархату – <http://www.cerkva.info/uk/publications/articles/6958-rishennia.html>.

України станом на 1 січня 2015 р.). Розподілення представництва в рамках УАПЦ та УПЦ КП залежить від рішень їхніх статутних органів.

6. Після прийняття рішення про скликання Собору (відповідно до п. 4 цього Підсумкового рішення) Комісії для ведення діалогу між УАПЦ і УПЦ КП перетворюються на спільну Передсоборну Комісію, яка здійснює підготовку до Собору. До Передсоборної Комісії паритетно входить рівне число архієреїв та представників від духовенства і мирян УАПЦ і УПЦ КП, але не більше як по сім від кожної сторони. Голови відповідних Комісій для діалогу стають співголовами Передсоборної Комісії. До присутності в роботі комісії запрошуються спостерігачі від Вселенського Патріархату.

7. Часом скликання Об'єднавчого Собору пропонується 14 вересня 2015 р., день церковного новоліття. Місцем проведення Об'єднавчого Собору пропонується Свята Софія Київська.

8. Після прийняття рішення про скликання Собору (відповідно до п. 4 цього Підсумкового рішення) на час до Собору накладається мораторій на перехід парафій та архієреїв з однієї юрисдикції в іншу.

9. Відповідно до схвалених у Вселенській Патріархії у 2000 р. положень Симфонітікону

визначити, що безперешкодно відбувається літургійне співслужіння та Євхаристійне єднання Предстоятелів, ієрархів і духовенства УАПЦ і УПЦ КП, за їхньою взаємною згодою.

10. Від моменту відкриття роботи Об'єднавчого Собору і до моменту прийняття Об'єднавчим Собором рішення про об'єднання УАПЦ і УПЦ КП в єдину Церкву та про Предстоятеля об'єднаної Церкви, Предстоятелі УАПЦ і УПЦ КП є співголовами Об'єднавчого Собору.

11. На Об'єднавчий Собор виносяться всі пропозиції та умови об'єднання, затверджені Собором УАПЦ (4-5 червня 2015 р.) та Священним Синодом УПЦ КП (12 травня 2015р.), в тому числі питання Предстоятеля і назви об'єднаної Церкви, беручи до уваги позицію Собору УАПЦ щодо назви для об'єднаної Церкви "Українська Автокефальна Право-славна Церква Київський Патріархат". Рішення за всіма питаннями Об'єднавчий Собор приймає більшістю голосів.

Це Підсумкове рішення складене у трьох ідентичних екземплярах, кожен на трьох сторінках, завірених Головами Комісій, підписане всіма членами двох Комісій, присутніми на засіданні, а також завірене спостерігачами від Вселенського Патріарха. З метою інформування повноти обох Церков Підсумкове рішення публікується у засобах масової інформації.

Комісія УАПЦ

Андрій, Митрополит Галицький
Мстислав, Архієпископ Тернопільський
протоієрей Микола Кавчак (Львівська єпархія)
протоієрей Євген Шувар (Івано-Франківська єпархія)
протоієрей Георгій Кушнірюк (Київська єпархія)

Комісія УПЦ КП

Димитрій, Митрополит Львівський
Євстратій, архієпископ Чернігівський
Протоієрей Олександр Трофимлюк (м. Київ)
Протоієрей Олексій Головацький (Тернопільська єпархія)
Протоієрей Михайло Лесюк (Переяслав-Хмельницька єпархія)

Присутні спостерігачі

Іларіон, єпископ УПЦ в Канаді
Даниїл, єпископ УПЦ в США

8 червня 2015 р.

ПОСЛАННЯ*

Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиєпископства УГКЦ про подолання моральної недуги корупції

Не викривляй закону, не дивися на особи і не бери дарунків, тому що дарунки засліплюють очі мудрих і перекручують справу правих (Второзаконня 16, 19).

Дорогі в Христі!

Уже два роки поспіль наше суспільство йде шляхом, започаткованим Революцією гідності. Це шлях внутрішнього преображення і очищення, породжений щирим поривом молоді, що вийшла на майдани України восени 2013 року. Це шлях, який скропила своєю кров'ю Небесна сотня. Цим шляхом українці продовжують йти, незважаючи на зовнішню агресію, бо на нашій сторожі стоять відважні захисники: воїни, медики, волонтери.

Проте на цій дорозі державного і суспільного будівництва є ще чимало перешкод, не тільки зовнішніх, але і внутрішніх. Однією з найбільших внутрішніх загроз є корупція, яка в сучасних умовах гальмує розвиток економіки та громадянського суспільства, навіть більше – несе загрозу самій національній безпеці нашої держави. Корупція в Україні набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного буття, дедалі глибше вкорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий, але водночас – протиправний, засіб вирішення питань чи досягнення певних цілей.

Особливістю корупції є те, що вона боїться прозорості, згідно зі словами Святого Писання: “Хто чинить зло, ненавидить світло, тож і не йде до світла, щоб не виявились діла його” (Ів. 3, 20). У нашому суспільстві існує потужний запит на прозорість діяльності державних установ, проведення судової реформи та боротьби зі злом корупції у всіх гілках державної влади. Нам прикро констатувати, що злочинні корупційні схеми, які формувалися десятиліттями, існують і сьогодні, продовжуючи свою спустошливу дію. Це створює середовище підозри і недовіри серед людей, прирікаючи їх до життя у страху та непевності.

Церква завжди була і буде разом зі своїм народом, щиро підтримуючи його шляхетні прагнення будувати своє майбутнє на основі чесності, справедливості та прозорості. Вона не може бути байдужою до ран суспільства, оскільки це суспільство є немовби її тілом.

Рани суспільства – це також рани Церкви. Тому нинішнім Посланням прагнемо дати короткий аналіз цього згубного явища в нашому українському суспільстві та вказати на можливі шляхи його подолання з погляду віруючої людини та у світлі соціального вчення Вселенської Церкви.

Моральне зло корупції

“Корупція” – слово латинського походження, що означає “псувати”, “завдавати шкоди”, “руйнувати”, “викривляти”, “фальсифікувати”. Це не якась одноразова дія, а стан. У Катехизмі “Христос – наша Пасха” наша Церква навчає, що “корупція – суспільно небезпечне явище, а з християнського погляду – гріх” (п. 967). “Корупційну дію вчиняють як ті, що вимагають хабара та приймають його, так і ті, що пропонують хабар і дають його” (п. 966). “Християнин не може брати участі в корупційних діях і не повинен мовчати, коли це роблять інші” (п. 967).

Рівень корупції є своєрідним показником морального стану суспільства в цілому та кожної особи зокрема. Може з'явитися ілюзія, що корупція полегшує життя, але вона повільно руйнує суспільний організм та серця людей.

Одним із проявів корупції, що дуже поширений у нашому суспільстві, є хабарництво. Воно полягає в одержанні дарів у двох випадках: або за послугу, яку ми відповідно до свого стану чи своєї посади зобов'язані комусь надати; або за послугу, яку згідно із законодавством ми не маємо права надавати. Це поведінка, що спрямована на отримання неправомірної вигоди. Будучи гріхом, хабарництво “затрує співжиття між людьми і загороджує шлях до спасіння”. При цьому слід наголосити, що корупційну дію вчиняють як ті, що вимагають хабар і приймають його, так і ті, що пропонують хабар і дають його.

Що ж дає початок корупції? В Євангелії від Матея Божественний Учитель застерігає своїх учнів: “Не збирайте собі скарбів на землі, де міль і хробацтво нівечить, і де підкопують злодії і викрадають. Збирайте собі скарби на небі, де ні міль, ані хробацтво не нівечить, і де злодії

* Джерело: офіційний веб-сайт Українська Греко-Католицька Церква – http://ugcc.ua/documents/poslannya_sinodu_yepiskopiv_kiievolalitskogo_verhovnogo_arhiiepiskopstva_ugkts_pro_podolannya_moralnoi_nedugi_koruptsii_76394.html.

не пробивають стін і не викрадають. Бо де твій скарб, там буде і твоє серце” (Мт. 6, 19-21). Тож згідно з Господніми словами, першопричиною корупції є гріховна прив’язаність людського серця до тлінних і минутих благ світу цього, які людина помилково вважає своїм справжнім скарбом, живучи так, начебо Бога немає. Про це говорить і святий апостол Павло, вбачаючи саме в грошолобстві корінь усякого зла, включно з віровідступництвом: “А ті, що хочуть багатіти, впадають у спокусу та в тенета, і в безліч бажань безглузвих та шкідливих, що штовхають людей у прірву та погибель. Бо корінь усього лиха – грошолобство, до якого деякі вдавшись, від віри відбились і прошили себе численними болями. Ти ж, чоловіче Божий, утікай від цього” (1Тим. 6, 9-11).

Святіший Отець Франциск у своїй книжці “Зцілитися від корупції” підкреслює, що скорумпована особа “не знає ні братерства, ні приязні, для неї існують лише співучасники”. Корумповане суспільство поступово розхищується та розпадається, у ньому втрачається розуміння загального блага. Таке суспільство перетворюється на набір ватаг, де переважають кумівство і клановість.

У суспільстві, позначеному корупцією, відповідальними за це явище є всі його члени. Проте чи не найбільшу відповідальність як у виникненні корупції, так і в її поширенні мають ті, хто в особливий спосіб покликаний служити загальному добру – державна влада та представники політичної спільноти. На органах державної влади лежить перша відповідальність за здійснення заходів щодо оздоровлення суспільного організму від цієї смертоносної недуги та створення таких умов, які б унеможливили виникнення чи поширення цього руйнівного явища.

На всіляку підтримку та похвалу заслуговують ті свідомі та чесні громадяни, які не погоджуються на гріх корупції та - нерідко з великими невгодами чи навіть і ризиком для себе - встають до боротьби проти цього морального і суспільного зла. Церква підтримує також різні суспільні ініціативи та громадські організації, які об’єднують чесних і принципових людей задля протидії та поборення явища корупції в нашому суспільстві. Вельми похвальним було б, якщо б такі групи поставали в середовищах, які найбільше податливі на гріх корупції, наприклад: у судовій системі, у сфері медицини, у правоохоронних органах, у митній та податковій службі, а особливо – у ділянці освіти, оскільки цей гріх в освітніх закладах має чи не найбільш згубні наслідки, бо сіє моральне спустошення в молодих душах, відбираючи їм надію та деморалізуючи їх. Створюючи такі

“простори чесності”, працівники цих сфер не лише відмежувалися б від співучасті у структурах гріха, а й допомогли б іншим людям, часто залежним від їхніх послуг, не піддаватися спокусі хабарництва та інших корупційних дій.

Утім, як показує досвід різних країн, подолати корупцію неможливо лише за допомогою громадських ініціатив, зовнішнього примусу чи каральної сили державного закону. Зцілення від цього гріха та преображення людського серця можливе тільки через визвольну силу Божественної благодаті та відкритість людини до Бога, який милосердиться над нею. Тому Церква кличе своїх вірних до навернення задля подолання цього зла через витривалу співпрацю з благодаттю Святого Духа, який здатний очистити людське серце і таким чином відновити “лице Землі” (пор. Пс. 104, 30).

Зцілення від корупції

Боже Слово навчає нас, що саме в людському серці знаходиться зародок корупції як морального зіпсуття людини, що проявляється опісля цілою низкою гріхів в особистому та суспільному житті. В Євангелії знаходимо безліч прикладів корумпованих діячів - від Ірода та Іродіади аж до Юди, котрий задля тридцяти срібняків продав самого Спасителя. Однак маємо і приклади грішників, котрі каються і стають здатними подолати нечесний спосіб життя, зокрема ідеться про митарів Закхея та Матея. Різниця між цими двома групами біблійних персонажів полягає в тому, що останні, на відміну від перших, відкриті до Божого милосердя, бо свідомі власної слабкості, і готові прийняти дар зцілення.

Особливим простором, в якому діє Господня благодать у людському житті, є сумління кожної чесноі особи. За словами Отців Церкви, сумління є голосом Божим у душі людини. Цей голос будить нас, робить нас вразливими до добра й зла та здатними приймати рішення, згідні з Божою волею щодо нас і наших ближніх. Якщо ж це внутрішнє осердя, яке Святе Письмо ще називає серцем, є морально знищеним, то стає закам’янілим і людина часто вже не відчуває, що корупція є злом. Проте Господь не мовчить. Він промовляє до нас і надалі, закликаючи до покаяння та обіцяючи здійснити таїнственну перемену нашого серця, оздоровче преображення всієї нашої істоти. Про таку перемену кам’яного серця на серце, чутливе до Божого закону, говорить пророк Єзекиїл: “Я дам їм нове серце й вкладу в них новий дух, я вийму з їхнього тіла камінне серце й дам їм серце тілесне, щоб вони за моїми заповідями ходили та моїх законів пильнували і їх виконували. Тоді вони будуть моїм народом, а я буду їхнім Богом” (Єз. 11, 19-20).

У цій визвольній мандрівці навернення і очищення людського серця важливу роль мають досвідчені наставники – душпастирі. Вони від Божого імені покликані промовляти до людських сумлінь і сердець, просвічувати їх Господньою наукою та оздоровлювати у Святих таїнствах. Цю свою пророчу місію об'являти і нагадувати людям Божу правду, закликати їх до навернення та покаяння Церква покликана виконувати завжди, надто тоді, коли темрява гріха стає особливо густою та загрозливою. Словами апостола Павла, скерованими до Тимотея, Церква нині звертається до всіх душпастирів, закликаючи їх до ревного проповідання вірним Слова Божого, до передавання їм здорової євангельської науки: “Проповідай слово, наполягай вчасно і невчасно, картай, погрожувай, напоумлюй із усією терпеливістю та наукою” (2 Тим. 4, 2). Апостол народів був переконаний у преображальній силі Слова Божого, бо й сам, будучи у в'язниці, посеред ночі у видінні почув скеровані до нього слова самого Господа: “Не бійся, говори лиш, не мовчи, бо я з тобою, і ніхто не нападе на тебе, щоб тобі завдати лиха...” (Ді. 18, 9-10).

Особливою лічницею людського сумління від усякого гріха є Святе Таїнство Сповіді. У цьому Таїнстві наш Спаситель, за посередництвом служіння свого священика, як той євангельський милосердний самарянин, виливає оздоровчі потоки Божого милосердя на наші рани, допомагаючи нам двигнутися з неволі грішних звичок, і дарує нам необхідну благодать, щоб протистояти руйнівній силі скорумпованого суспільства. Кожен віруючий, перш ніж приступити до Покаяння, нехай зробить щирий іспит сумління перед Господнім обличчям, щоб з'ясувати, чи часом не завинив проти суспільної справедливості та любові до ближнього через участь у корупційних діях, через створення корупційних схем чи сприяння їм, через давання, приймання або вимагання хабарів тощо. Усвідомлення свого гріха – це ознака живого сумління і перший крок до зцілення. Відтак смиренне визнання гріха перед Богом у присутності священика в Таїнстві Сповіді має супроводжуватися щирим прагненням розірвати з цим гріхом та готовністю великодушно виправити завдану іншим людям та всьому суспільству шкоду. А душпастирі нехай чувають над сумлінням своїх вірних та під час уділення Таїнства Покаяння звертають увагу каяників на гріх корупції, пояснюючи його велику небезпеку, яка в деяких випадках може

навіть стати перешкодою для спасіння їхньої безсмертної душі.

Окремим завданням церковної спільноти є молитися за людей, поневолених гріхом корупції. Добрим почином у змаганні за очищення суспільства від цього зла можуть стати парафіяльні “Книги чесності”, в яких будуть записані імена людей, котрі добровільно та урочисто відмовляться від давання та приймання хабарів чи здійснення інших корупційних дій. Бо ж найкращою і найбільш ефективною відповіддю з боку християн на гріхи грошолюбства, хабарництва й нечесності стане утвердження у своїх середовищах життя і праці духу євангельської любові до ближнього, дієвої солідарності з убогими та відповідальності за загальне добро всього українського суспільства. Щоб бути “світлом для світу” посеред темряви гріха, закликаємо душпастирів, монашество та всіх мирян Церкви зробити все від нас залежне, щоб наші церковні спільноти і структури стали взірцем прозорості й чесності, духовно-моральним простором, вільним від корупції в будь-яких її проявах.

Відчуваючи відповідальність перед Богом за майбутнє нашого народу, усе суспільство має об'єднати свої зусилля для духовного і морального преображення, в якому силою благодаті Духа Святого кожен стає опорою всім іншим. У здійсненні цього завдання ми не самотні, ми не покинуті напризволяще. Той, хто відчуває зневіру та відчай, має почути Христовий докір: “Маловіре, чого засумнівався?” (Мт. 14, 31). Наш Господь і Спаситель неодмінно допоможе нам збудувати міцну і процвітаючу державу, якщо кожен із нас, відповідно до свого життєвого завдання і покликання, буде посвячуватися цій благородній меті. Господь на цьому шляху запевнює нас свою божественну благодать, яка “завжди недужих оздоровлює і те, що їм недостає, доповнює”, а свята Церква закликає нас до великодушності словами великопісної молитви: “Постивши, браття, тілесно, розпочнімо й піст духовний: розв'яжімо всякий союз неправди, усуньмо несправедливе ярмо, накинута на ближнього, розірвімо всякі несправедливі угоди. Даймо голодним хліб, а бездомним притулок, щоб удостоїтися нам великої благодаті в Христа Бога”.

Бажаючи всім відваги та витривалості на цьому шляху оновлення, призиваємо на всіх благословення всемогутнього Бога - Отця, і Сина і Святого Духа!

Від імені Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиєпископства УГКЦ –
+СВЯТОСЛАВ

6 квітня 2016 року Божого, у день Святих пророка Захарії та святителя Артемона, єпископа Селевкії Пісідійської

РЕЛІГІЯ І ЦЕРКВА В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Соціологічна служба Центру Разумкова здійснює моніторинг стану та тенденцій релігійності українського суспільства з 2000р. Останнє за часом загальнонаціональне дослідження проведене з 25 по 30 березня 2016р. за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні. Дослідження здійснювалося в усіх регіонах України, за винятком АР Крим та окупованих районів Донецької і Луганської областей. Опитано 2018 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%¹.

Нижче наводиться стислий опис результатів дослідження, які порівнюються з результатами аналогічних досліджень, проведених у 2000р., 2010р. та 2014р². Результати дослідження узагальнені в таблицях і діаграмах³.

1. РІВЕНЬ І ХАРАКТЕР РЕЛІГІЙНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Рівень і характер релігійності. Рівень декларованої релігійності українського суспільства залишається високим. На цей час віруючими визнали себе 70% громадян (проти 76% у 2014р.). Такими, хто вагається між вірою і невір'ям, – 10%. Невір'я або атеїзм засвідчили 9% опитаних, байдужість до питань віри – 7%, не визначилися в цих питаннях – 4% (всі останні показники практично не змінилися, порівняно з 2014р.).

Рівень релігійності, як і раніше, має виразний регіональний характер: віруючими вважають себе від 91% жителів Заходу до 56% – жителів Сходу. Невіруючих або атеїстів найменше на Заході (менше 2%), найбільше – на Сході (17%) (діаграми “Незалежно від того, відвідуєте Ви церкву чи ні, ким Ви себе вважаєте?”)⁴.

Оцінки важливості релігії в житті респондентів упродовж часу моніторингу були різними, але загалом число тих, хто засвідчив ту чи іншу міру її важливості у своєму житті, зменшилося з 63% у 2000р. до 57% у 2016р. Так само, як і рівень релігійності, визнання важливості релігії в житті залежить від регіону: так, на Заході її вважають важливою 88% опитаних, а на Сході – лише 33% (таблиця і діаграма “Наскільки важливо для Вас...?”).

Показовими є і дані стосовно виховання релігійності дітей у сім'ї. Виховання цієї якості вважають найбільш важливим лише 18% опитаних: від 40% жителів Заходу до 4% – Сходу. Загальне число тих, хто вважає виховання релігійності дітей важливим, порівняно з 2000р., збільшилося (з 11% до 18%), але,

як видно з наведених даних, залишається невеликим і регіонально визначеним (таблиця і діаграма “Перед Вами список якостей, які можна виховати в сім'ї [у дітей...?”).

Разом з тим, число тих, хто виховувався вдома в релігійному дусі, зросло з 31% у 2000р. до 38% у 2016р. Наразі найбільшою мірою це стосується жителів Заходу, де релігійне виховання вдома отримали 79% опитаних; найменшою – жителів Сходу (18%) (діаграми “Чи виховувалися Ви вдома в релігійному дусі?”).

Конфесійне самовизначення. Як і раніше, більшість (65%) громадян відносять себе до православ'я (від 77% жителів Центру до 51% – Донбасу). На Заході країни значне число жителів (30%) визнали себе греко-католиками. На Півдні, Сході та на Донбасі привертають увагу значні частки громадян, які не відносять себе до жодного з віросповідань (22%, 25% і 28%, відповідно) (таблиці “До якої релігії Ви себе відносите?”).

Слід зауважити, що більшість (63%) опитаних вважають, що “людина може бути просто віруючою і не сповідувати якусь конкретну релігію”. Ця точка зору переважає в усіх регіонах, за винятком Заходу, де 50% опитаних переконані, що “віруюча людина повинна обов'язково сповідувати ту чи іншу релігію”; втім, тих, хто підтримує можливість “просто вірити” тут не набагато менше – 45% (діаграми “З яким із наведених тверджень стосовно віруючої людини Ви згодні більшою мірою?”).

Конфесійно-церковне самовизначення. На цей час число прихильників УПЦ-КП відчутно перевищує число вірних УПЦ: серед усіх опитаних 25%

¹ Докладно дані дослідження див. на сайті Центру Разумкова – <http://www.razumkov.org.ua>

² Порівнюючи результати останнього опитування з результатами попередніх досліджень, слід враховувати, що опитування у 2000р. і 2010р. здійснювалися на всій території України, а опитування 2014р. – в усіх регіонах України, за винятком АР Крим (але, на відміну від останнього дослідження, тоді опитування здійснювалося на всій території Донецької і Луганської областей).

³ Розподіл відповідей за віросповідною ознакою див.: <http://www.razumkov.org.ua>

⁴ Тут і далі застосовується наступний розподіл областей за регіонами: **Захід:** Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області; **Центр:** Київ, Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області; **Південь:** Миколаївська, Одеська, Херсонська області; **Схід:** Дніпропетровська, Запорізька, Харківська області; **Донбас:** Донецька та Луганська області (за винятком окупованих районів).

проти 15%, відповідно; серед тих, хто відніс себе до послідовників православ'я, – 38% проти 23%.

Є підстави констатувати наявність сталої тенденції: число прихильників УПЦ з 2010р. знижується (у 2010р. воно становило 24% всіх опитаних, у 2013 – 20%, у 2014 – 17%, наразі – 15%); натомість зростає число прихильників УПЦ-КП: порівняно з 2000р., воно зросло вдвічі – з 12% до 25%. Найбільш помітним це зростання є на Сході країни (з 3% до 19%), у Центрі (з 18% до 35%) та на Заході (з 20% до 36%)⁵.

Імовірно, одним із чинників зростання числа вірних УПЦ-КП є церковне визначення тих, хто вважає себе “просто православним”: частка таких респондентів зменшилася з 39% у 2000р. до 21% у 2016р. (діаграми “*До якої саме православної Церкви Ви себе відносите?*”)⁶.

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОСЛАВ'Я В УКРАЇНІ

Думки громадян стосовно перспектив роз'єданого наразі православ'я в Україні є різними. Привертають увагу дві обставини.

По-перше, рівні частки опитаних (по 24%) заявили: що “православні України мають згуртуватися навколо УПЦ-КП”; що “православні Церкви України повинні об'єднатися в єдину Церкву, яка домагатиметься незалежності”; що їм байдуже. Перша і друга точки зору мають практично однакове число прихильників у всіх регіонах, крім Заходу, де другу точку зору підтримують відносно більшість опитаних (38%). Ті, кому це байдуже, становлять відносно більшість на Сході (29%), Півдні (32%) і Донбасі (40%).

По-друге, з 2010р. більш ніж удвічі – з 22% до 10% – зменшилося число громадян, упевнених в тому, що “Українська православна церква має залишатися невід'ємною частиною Руської (Російської) православної церкви”. Така точка зору залишається порівняно поширеною на Сході (17%) і Донбасі (15%) (діаграми “*З яким із наведених тверджень стосовно перспектив православ'я...?*”).

Відвідування релігійних служб, зібрань. Число громадян, які відвідують релігійні служби, зібрання, служіння, збільшилося з 49% у 2000р. до 58% у 2016р. Ця релігійна практика найбільшою мірою властива наразі жителям Заходу (90%), найменшою – Донбасу (41%) (діаграми “*Чи відвідуєте Ви...?*”).

Водночас, частота відвідувань релігійних служб практично не змінилася. Частіше, ніж раз на тиждень їх відвідували, за даними цих опитувань, 4-5% громадян, раз на тиждень – 14-18%. Дещо зросло лише число тих, хто відвідує служби чи зібрання раз на місяць – з 13% до 17%. Найактивнішими є жителі Заходу: 65% з-поміж них бувають на службах не рідше, ніж раз на місяць. У решті регіонів більшість відвідують служби лише на релігійні свята: від 50%

жителів Донбасу до 68% жителів Півдня (діаграми “*Як часто Ви відвідуєте релігійні служби, зібрання, служіння?*”).

Матеріальна підтримка Церкви надається громадянами радше час від часу, ніж постійно. Так, “регулярно” її надають лише 12% опитаних у 2016р. (проти 9% у 2000р.); надають “зрідка” – 30% (проти 38%). Упродовж періоду моніторингу зменшилося число тих, хто не надавав матеріальної підтримки Церкві “ніколи” – з 36% у 2000р. до 28% у 2016р., і натомість збільшилося тих, хто робить пожертви у дні великих свят та оплачує треби – з 16% до 30%, відповідно.

Матеріальна підтримка Церкви виразно залежить від регіону. Так, “регулярно” підтримують Церкву 24% жителів Заходу, в інших регіонах – від 5% жителів (на Півдні) до 11% (на Донбасі). Ніколи не підтримують Церкву матеріально – лише 7% опитаних на Заході, в інших регіонах – від 26% (у Центрі) до 43% (на Сході) (діаграми “*Чи підтримуєте Ви Церкву матеріально?*”).

Релігійна толерантність. Українське суспільство залишається толерантним до сповідування різних релігій. Переважна більшість громадян вважають, що “будь-яка релігія, яка проголошує ідеали добра, любові, милосердя і не загрожує існуванню іншої людини, має право на існування” або “всі релігії мають право на існування як різні шляхи до Бога”. Наразі, як і раніше, з цими твердженнями погодилися 75% опитаних.

12% респондентів упевнені в тому, що “право на існування мають лише традиційні для нашої країни релігії”. Лише близько 9% опитаних підтримали твердження “істинною є лише та релігія, яку я сповідаю” (діаграма “*Яке з наведених тверджень стосовно релігії...?*”).

Водночас, третина (35%) опитаних переконані в тому, що Церква, релігія мають бути національно орієнтованими. Таку точку зору поділяють більшість (54%) жителів Заходу – і лише кожен п'ятий житель Півдня і Сходу (по 20%). У Центрі її підтримали 39% опитаних (проти 32% у 2014р.); на Донбасі – 26% (діаграми “*Чи повинна Церква, релігія бути національно орієнтованими?*”).

Ставлення до різних релігій і релігійних течій переважно є або позитивним, або байдужим. Водночас, привертають увагу досить значні частки опитаних, які засвідчили негативне ставлення, зокрема до євангелічних і харизматичних церков – 21%, ісламу – 20%, а також до протестантизму (13%) та іудаїзму – 13% (таблиці “*Як Ви ставитесь до наведених релігій і релігійних течій?*”).

⁵ У попередніх опитуваннях в числі православних церков вказувалася “Руська (Російська) православна Церква”, однак число опитаних, які відносили себе до цієї Церкви, не перевищувало 1%, тому до анкети з 2014р. вона не вносилася.

⁶ Тут і далі терміни “віруючі”, “невіруючі”, “православні”, “вірні УПЦ (УПЦ-КП, УГКЦ)” та ін. означають групи опитаних, які віднесли себе до відповідних категорій.

До категорії представників “інших конфесій” віднесені послідовники римо-католицизму, протестантських (у т.ч. євангелічних) церков, а також послідовники іудаїзму, ісламу, буддизму, індуїзму, язичництва. Кожна з цих груп окремо є недостатньо чисельною для статистичного аналізу. Загалом ці групи, об'єднані в категорію “інші конфесії”, складають близько 3% опитаних.

2. РЕЛІГІЯ, ЦЕРКВА І СУСПІЛЬСТВО

Роль релігії в житті суспільства. Заперечують будь-який вплив релігії на життя українського суспільства лише 23% опитаних (у 2000р. – 30%); 66% – не згодні з таким запереченням (у 2000р. – 60%).

Натомість **більшість громадян визнають вплив релігії на певні аспекти суспільного життя.** Так, 73% громадян вбачають роль релігії в тому, що вона “підвищує моральність і духовність людей”; 65% вважають її “одним із важливих засобів відродження національної самосвідомості і культури”, 55% (проти 46% у 2000р.) – “одним із чинників демократичного суспільства” Привертає увагу збільшення частки тих, хто вважає, що релігія є “елементом політичного життя” з 34% опитаних у 2014р. до 50% у 2016р. (у 2000р. так вважали 48% опитаних) (таблиця “Оцінюючи роль релігії в житті суспільства, ...?”).

Довіра до Церкви. За показником довіри Церква продовжує утримувати першу позицію серед суспільних і політичних інститутів⁷. Як і під час усіх попередніх опитувань, **більшість громадян засвідчили ту чи іншу міру довіри до Церкви.** Наразі її висловили 57% опитаних: від 83% жителів Заходу до 51% жителів Півдня і Сходу. У всіх регіонах, крім Донбасу, число тих, хто довіряє Церкві перевищує число тих, хто їй не довіряє. Лише на Донбасі навпаки: довіру до Церкви засвідчили 40% жителів, недовіру – 45%. Привертає також увагу значне (24%) число тих, хто не зміг визначитися в цьому питанні, на Сході країни (діаграми “Чи довіряєте Ви Церкві?”).

Досить високим рівнем довіри користуються також предстоятелі, зокрема найчисельніших церков України. Так, Патріарху Київському і всієї Руси-України Філарету тією чи іншою мірою довіряють 40% громадян (проти 19% тих, хто не довіряє), Митрополиту Київському і всієї України Онуфрію – 32% (проти 20%), Верховному Архієпископу Києво-Галицькому Святославу – 29% (проти 14%), Митрополиту Київському і всієї України Макарію – 23% (проти 13%).

Єдиний ієрарх, стосовно якого рівень недовіри перевищує рівень довіри, – Патріарх Московський і всієї Русі Кирил: йому довіряють 19% опитаних, не довіряють – 42%, у т.ч. на Донбасі – 26% і 36%, відповідно.

Примітно, що на Півдні і Сході число тих, хто довіряє, і тих, хто не довіряє Патріарху, є практично однаковими (25% проти 25% і 28% проти 25%, відповідно), а близько третини жителів цих регіонів (по 31%) не змогли визначитися в питанні довіри (таблиця “Чи довіряєте Ви названим нижче ієрархам церков?”).

Моральний авторитет Церкви. Дещо дисонує із загальним високим рівнем довіри до Церкви рівень її визнання як морального авторитету. На цей час таким авторитетом визнали Церкву 45% опитаних – проти 56% у 2010р. Не вважають її моральним авторитетом – 37% (проти 27%, відповідно).

Позиції громадян з цього питання мають виразний регіональний характер: Церква є сьогодні моральним авторитетом для 75% жителів Заходу країни – і лише

для 32% жителів Півдня та 37-39% жителів решти регіонів (діаграми “Чи є для Вас сьогодні Церква моральним авторитетом?”).

Роль Церкви. За останні два роки дещо зменшилося число громадян, упевнених, що в сучасному українському суспільстві Церква відіграє позитивну роль: наразі так думають 46% опитаних, тоді як у 2014р. – 53%. Водночас, цей показник має виразний регіональний характер: позитивну роль Церкви відзначають переважна більшість (74%) жителів Заходу; натомість в інших регіонах таку точку зору поділяють значно менше опитаних – 45% жителів Центру, 36% – жителів Півдня, 34% – жителів Сходу.

Привертають увагу позиції жителів Донбасу: тут позитивну роль Церкви визнали 33% жителів, а негативну – 18%, тобто негативна оцінка є більш поширеною, ніж в інших регіонах – у решті регіонів її поділяють від 1% на Заході до 6% на Сході.

З тезою про те, що “Церква не відіграє помітної ролі” погодилися 32% опитаних – від 17% на Заході до 45% на Сході та 39% на Півдні (діаграми “Яку роль відіграє Церква...?”).

Церква і політичні переконання вірних. Результати моніторингу свідчать, що вплив релігійних організацій на формування політичних поглядів і позицій їх членів є невеликим. Наявність тієї чи іншої міри такого впливу постійно засвідчують близько 7% опитаних. А саме: “я прислухаюся до тих політичних думок та ідей, що пропагуються в моїй релігійній організації”, – 4% (у 2000р. – 5%, у 2014р. – 3%) або “на мій політичний вибір частково впливає позиція моєї релігійної організації” – 3%, так само, як у 2000р. або 2014р. (таблиця “Чи впливає на Ваші політичні переконання...?”).

Священнослужителі і суспільство. Більшість або відносна більшість громадян упевнені в тому, що “священнослужителі – такі ж, як і більшість із нас, – з усіма достоїнствами і гріхами”. Наразі таку думку поділяють 46% опитаних.

20% – упевнені в тому, що “більшість священнослужителів – глибоко моральні й духовні особи” (у 2010р. – 26%). 23% – вважають, що “більшість священнослужителів думають насамперед про гроші, а не про духовне” (у 2010р. – 17%) (діаграми “З яким твердженням стосовно священнослужителів Ви згодні більшою мірою?”).

Конфлікти між вірними різних Церков. Від 2000р. думки громадян стосовно причин конфліктів дещо змінилися. Так, у 2000р. відносна більшість (39%) опитаних вважали, що причина – в тому, що “церковні ієрархи жадають влади”. Наступні позиції посіли майнові питання (“майно та будівлі” – 23%) і чинники “суто політичні” (20%).

Наразі першу тезу підтримують менше опитаних – 31%, натомість другу і третю – більше: 32% і 31%, відповідно.

Привертає також увагу певне збільшення числа тих, хто вбачає причину між церковних конфліктів “у національному питанні”, з 11% у 2000р. до 17%

⁷ Таких, як ЗМІ, громадські організації, профспілки, політичні партії, а також міліція, СБУ та Збройні Сили України. Докладно див.: сайт Центру Разумкова.

у 2016р. Цю останню тезу найбільшою мірою підтримують жителі Донбасу – 28% проти 13-15% у решті регіонів країни (діаграми “*Чому в Україні відбуваються конфлікти...?*”).

Релігія і школа. Останнім часом дещо збільшується число не згодних з обов’язковим викладанням релігії в загальноосвітніх школах: у 2010р. таку позицію відстоювали 31% опитаних, у 2013р. – 37%, у 2016р. – 40%. Водночас, зменшується число тих, хто підтримує таке викладання або на факультативних, або на обов’язкових засадах. Так, у 2010р. їх число складало 59% (38% – за факультативне викладання, 21% – за обов’язкове); у 2016р. це число становить 49% (34% і 15%, відповідно).

Стійкими прихильниками викладання релігії в загальноосвітніх школах залишаються жителі Заходу: тут його підтримують загалом 74% опитаних (36% – факультативне, 37% – обов’язкове). У решті регіонів відповідні показники не сягають половини опитаних; найнижчою є підтримка викладання релігії в загальноосвітніх школах на тих чи інших засадах на Донбасі (32%) і Півдні країни (37%) (таблиці “*З яким із наведених тверджень стосовно вивчення релігії...?*”).

3. ЦЕРКВА І ДЕРЖАВА

Оцінки забезпечення свободи совісті. Порівняно з 2014р., оцінки громадянами стану забезпечення свободи совісті в Україні дещо погіршилися. Так, твердження про те, що “*в Україні існує повна свобода совісті і рівність віросповідань перед законом*” підтримали 69% опитаних (проти 73% у 2014р.); натомість вважають, що “*свобода совісті і рівність віросповідань в Україні декларується, але не здійснюється*”, 34% проти 21% у 2014р.

Разом з тим, відчутно зросло число тих, хто вважає, що “*релігійні організації і церкви занадто зловживають наданими їм правами і свободами*”: наразі цю тезу підтримали 41% опитаних, тоді як у 2014р. – 34% (діаграми “*З яким із наведених тверджень Ви згодні більшою мірою?*”).

Залишається проблематичним для громадян країни питання про відокремлення Церкви від держави і школи від Церкви. Так, з тим, що таке відокремлення “*є необхідною передумовою демократичності держави і забезпечення права особи на свободу совісті*”, згодні 43% опитаних (проти 36% у 2000р.), не згодні – 27% (проти 37%), не визначилися – 30% (проти 27%). Єдиний регіон, де з цією тезою респонденти частіше не згодні, ніж згодні, – Захід країни (40% і 33%, відповідно; діаграми “*Чи згодні Ви з тим, що відокремлення Церкви від держави...?*”).

Водночас, можна стверджувати, що **суспільство визначилося в питанні про доцільність інституту капеланства у Збройних Силах України.** Наразі цей інститут підтримують 67% громадян (у 2010р. – 56%) – від 87% жителів Заходу до 55% жителів Донбасу і Сходу (діаграми “*Чи потрібні українським Збройним Силам...?*”).

Оцінки ставлення державної влади до Церков в Україні. На відміну від питання про забезпечення свободи совісті загалом, питання про ставлення влади до церков, які діють в Україні, виявляється для респондентів складним. Не змогли визначитися з відповіддю 38% опитаних. Лише кожен п’ятий респондент (20%) обрав варіант відповіді “*влада ставиться однаково до всіх релігійних організацій в Україні*”. Відносна ж більшість (43%) вважають, що “*є церкви, до яких влада ставиться краще, ніж до інших*” (28%) або “*влада вивисує одну Церкву на протипагу іншим*” (15%).

Останні дві позиції в сумі виразно переважають у всіх регіонах країни, що може свідчити про нерівне ставлення як місцевих, так і центральних властей до церков і релігійних організацій, які за законом є рівними і потребують однакового ставлення з боку влади (діаграми “*З якою оцінкою ставлення державної влади до Церков в Україні Ви згодні більшою мірою?*”).

Дедалі більш негативним стає ставлення громадян до публічної демонстрації релігійності державними діячами України: якщо у 2010р. позитивне ставлення до такої демонстрації засвідчили 21% опитаних, то у 2016р. – 16%. Натомість негативне ставлення відзначили 40% і 44%, відповідно. Найчастіше негативне ставлення проявляється у жителів Сходу, де таку оцінку засвідчили 53% опитаних (діаграми “*Деякі державні діячі України публічно...?*”).

Ставлення до інституту державної церкви. Ідея запровадження інституту державної церкви не знаходить підтримки у громадян України: наразі її підтримали лише 12% опитаних (у 2000р. – 20%): від 20% жителів Заходу до 3% жителів Донбасу. Не підтримали зазначену ідею 57% опитаних (проти 52% у 2000р.) – від 65% на Сході до 49% на Заході і Півдні (діаграма “*У деяких країнах світу...?*”).

Головна причина, з якої громадяни не згодні із запровадженням інституту державної церкви, полягає в тому, що “*це суперечить праву на свободу совісті і призведе до дискримінації віруючих інших церков*”, – цю позицію відзначили 48% тих, хто не згоден із запровадженням інституту державної церкви. Також 40% представників цієї групи респондентів обґрунтовують свою позицію тим, що Україна історично є багатоконфесійною країною, і надання пріоритету будь-якій церкві викличе лише додаткову напруженість у міжцерковних і церковно-державних відносинах. До того ж, частка тих, хто висуває цей аргумент, зростає (у 2000р. таких було 30%).

Приблизно однакові частки респондентів на Заході, Півдні та Донбасі висувають обидва зазначені аргументи, тоді як у Центрі та на Сході частіше несприйняття ідеї державної церкви респонденти мотивують тим, що це суперечить праву на свободу совісті і призведе до дискримінації віруючих інших церков.

3-поміж прихильників запровадження інституту державної церкви відносна більшість (43%) наділили б таким статусом УПЦ-КП. У 2014р. за такий статус цієї Церкви віддали голоси 24% прихильників ідеї державної церкви, а відносна більшість (42%) – у 2014р. наділили б таким статусом Українську православну церкву без уточнення, яку саме з українських православних Церков вони мають на увазі.

УПЦ бачать державною церквою менше 1% прихильників цього інституту (як і УАПЦ). 4% – статус державної віддали б УГКЦ, 6% – об'єднаній УПЦ-КП й УГКЦ; 8% – “Українській православній церкві” і 19% – “Православній церкві”⁸ (діаграма, таблиця “Якщо Ви згодні з доцільністю...?”).

Хоч “Українська православна церква” є офіційною назвою УПЦ в юрисдикції Московського патріархату, респонденти, які виступають за те, щоб церква під такою назвою мала статус державної, є переважно вірними УПЦ-КП – вони становлять 47% тих, хто дав відповідь “Українська православна церква” (тоді як, наприклад, вірні УПЦ в юрисдикції Московського патріархату становлять лише 11% тих, хто зробив такий вибір, а ще 11% – це ті, хто назвав себе “просто православними”). Серед тих, хто вважає, що державною має бути “Православна церква”, 33% становлять вірні УПЦ в юрисдикції Московського патріархату, 24% – вірні УПЦ-КП, 28% – “просто православні”.

4. ЦЕРКВА, СУСПІЛЬСТВО І ВЛАДА

Як і раніше, більшість громадян переконані в тому, що “Церква не повинна втручатися у відносини між людиною і владою”. Однак, число тих, хто так думає, зменшилося з 63% у 2010р. до 56% у 2016р. Натомість дещо збільшилося число тих, хто вважає, що “залежно від ситуації Церква повинна або підтримувати, або критикувати владу”, – з 10% до 14% (а у 2013р. це число становило 17% опитаних). Ще 9% опитаних упевнені, що “Церква зобов’язана критикувати владу, оскільки її місія – викривати неправду і зловживання”. Отже, майже чверть (23%) громадян демонструють запит на критичну позицію Церкви стосовно влади. Лише 9% поділяють ту точку зору, що “Церква зобов’язана підтримувати державну владу, бо “немає влади, щоб не була від Бога””.

Найбільший запит на критичну позицію Церкви демонструють жителі Заходу, де 19% вважають, що Церква повинна критикувати владу, “залежно від ситуації”, ще 9% – що вона “зобов’язана” це робити. А також – жителі Сходу: 11% і 16%, відповідно (діаграми “З яким твердженням Ви згодні більшою мірою?”).

Оцінюючи, на чиему боці є Церква в параметрах “бідні і знедолені – сильні і багаті”, громадяни дедалі більше схиляються до того, що Церква дещо більшою мірою є на стороні “сильних і багатих”: якщо у 2010р. за десятибальною шкалою (де “1” – це права бідних і знедолених, а “10” – “сильних і багатих”), позиція Церкви була оцінена у 5,2 бала, то у 2016р. – у 6 балів. Єдиний регіон, де оцінка склала менше 5 балів, – Захід (4,9 бала); в решті регіонів – від 5,8 балів на Донбасі до 6,5 бала в Центрі країни (діаграми “Церкви в Україні обстоюють права бідних і знедолених, чи...?”).

⁸ Питання ставилося як відкрите, тобто респонденти не обирали варіант відповіді з-поміж запропонованих в анкеті, а самі називали ту чи іншу Церкву.

5. СТАВЛЕННЯ ДО ОКРЕМИХ ПОДІЙ ОСТАНЬОГО ЧАСУ

1. Ставлення до дозволу УПЦ-КП проводити служіння в Малій Софії у суспільстві найчастіше або позитивне, або байдуже. Позитивне ставлення до цього кроку Міністерства культури виявили 40% опитаних, байдуже – 37%, негативне – 8%. Єдиний регіон, де позитивне ставлення виразно переважає, – Захід країни: тут 59% позитивно оцінили згадану подію. В решті регіонів число позитивних відгуків або фактично дорівнює числу байдужих (Центр, Південь), або байдуже ставлення переважає позитивні оцінки (Донбас, Схід) (діаграми “У лютому 2016р. Міністерство культури України...?”).

Цілком очікувано позитивне ставлення до цього рішення висловили більшість вірних УПЦ-КП (57%, поставилися байдуже – 23%, негативно – 5%). Серед вірних УПЦ – відповідно 37%, 30% і 17%.

2. Українські громадяни, попри високий рівень декларованої релігійності, мало цікавляться подіями міжнародного церковно-релігійного життя. Так, від третини (Південь) до половини (Схід) жителів регіонів повідомили, що вони “нічого не знають” про зустріч Папи Римського Франциска і Патріарха РПЦ Кирила 12 лютого 2016р. в Гавані.

Позитивно оцінили її 16% опитаних (від 12% на Сході до 29% – на Півдні); негативно – 8% (від 1% на Півдні до 15% – на Заході); байдуже – 23% (від 19% на Заході та на Донбасі до 28% – на Сході країни) (діаграми “12 лютого 2016р. в Гавані (Куба)...?”).

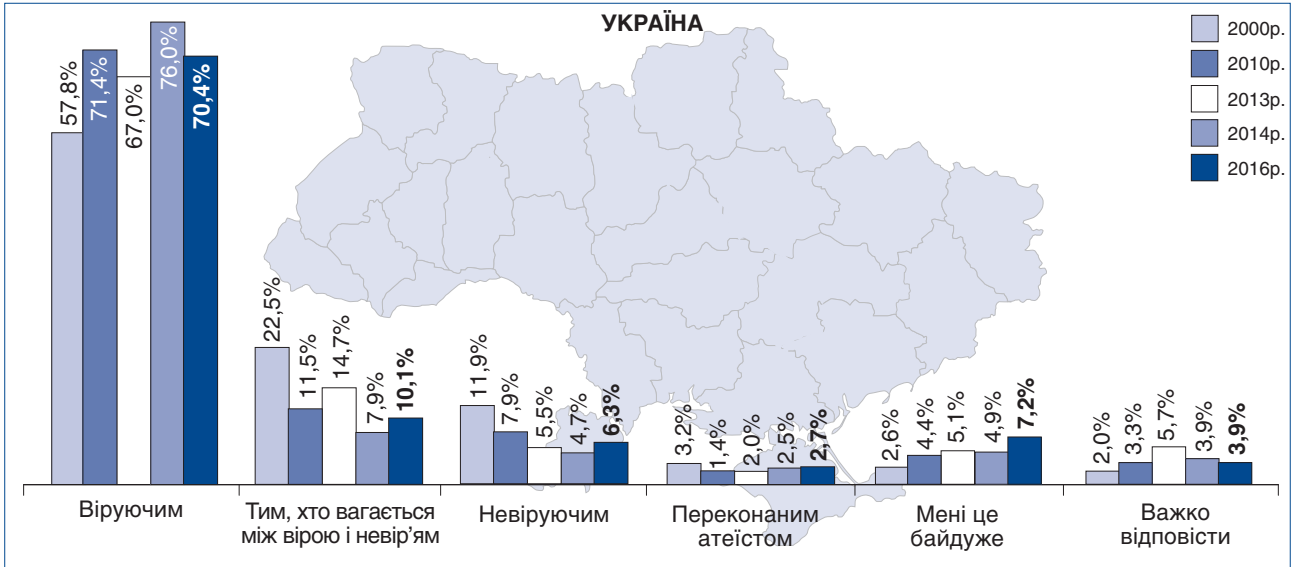
При тому, що православ’я є домінуючою релігією в Україні, лише 16% громадян знають, що в червні поточного року відбудеться Всеправославний собор – знаменна подія в житті світового православ’я. Про цю подію знають від 5% жителів Півдня до 22% жителів Заходу країни (діаграми “У червні 2016р. відбудеться Всеправославний собор...?”).

3. Під час підготовки до Всеправославного собору в церковних і громадських колах, зокрема України, порушувалося питання про можливості переходу на григоріанський календар. Це питання було поставлене в рамках дослідження. Результати свідчать про те, що ідея переходу не матиме особливої суспільної підтримки. Наразі її підтримують лише 23% опитаних (від 42% жителів Заходу до 10% жителів Півдня); не підтримують – 31% (від 26% жителів Заходу до 40% – Півдня). Ставляться до цієї ідеї байдуже – 30% (від 15% жителів Заходу до 43% жителів Донбасу) (діаграми “Зараз сучасний світ живе за григоріанським календарем...?”).

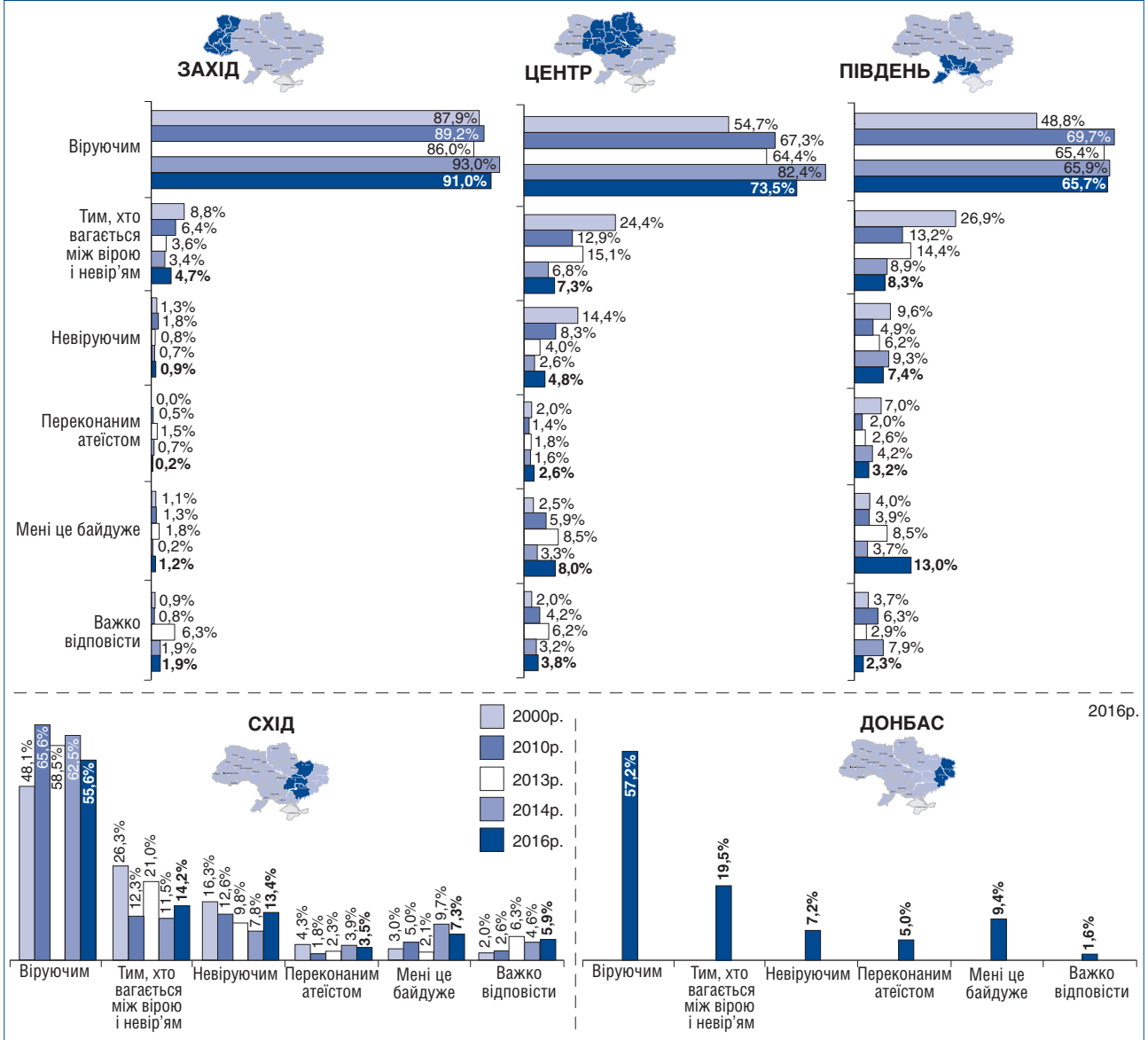
Серед вірних найчисельніших українських конфесій найбільш позитивно до цього ставляться греко-католики (позитивне ставлення висловили 51%). Серед вірних УПЦ-КП підтримали б перехід на григоріанський календар 35%, серед вірних УПЦ – 22%.

РІВЕНЬ І ХАРАКТЕР РЕЛІГІЙНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Незалежно від того, відвідуєте Ви церкву чи ні, ким Ви себе вважаєте?
% ОПИТАНИХ

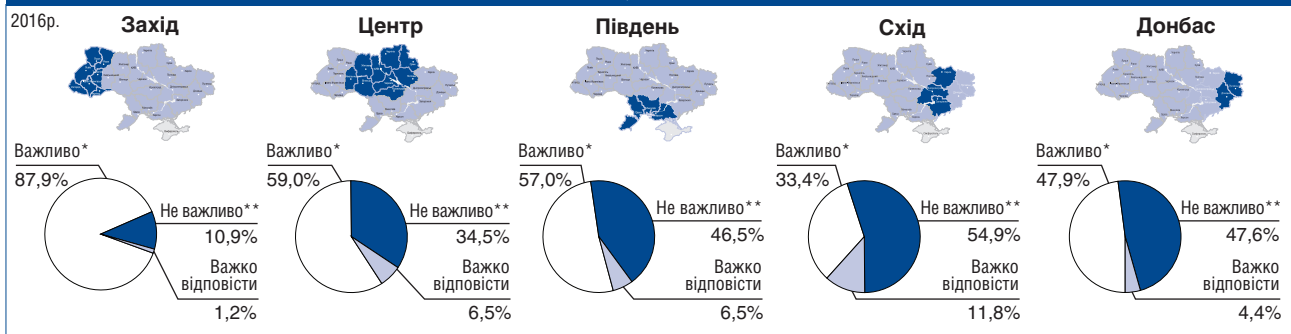
РЕГІОНИ*

Наскільки важливо для Вас... ?
% опитаних

	Важливо*				Не важливо**				Важко відповісти			
	2000р.	2010р.	2013р.	2016р.	2000р.	2010р.	2013р.	2016р.	2000р.	2010р.	2013р.	2016р.
Сім'я	97,8	97,4	98,9	98,3	1,2	1,9	0,3	0,6	1,0	0,6	0,8	1,0
Матеріальна забезпеченість	97,7	96,5	96,5	96,1	1,6	2,5	2,1	2,9	0,7	1,1	1,3	1,1
Взаєморозуміння з іншими людьми	97,6	96,8	95,5	96,0	1,4	2,5	3,4	2,9	1,0	0,8	1,2	1,3
Чесність, порядність	97,7	97,5	96,8	95,3	1,1	1,6	1,8	3,1	1,2	1,0	1,4	1,5
Друзі, знайомі	93,4	95,5	92,2	91,8	5,8	3,7	6,4	6,8	0,8	0,8	1,5	1,3
Робота	87,7	88,2	87,1	88,6	10,2	10,6	10,9	9,4	2,1	1,2	1,9	1,9
Щире кохання	87,5	88,1	88,4	87,2	9,4	9,0	8,5	8,2	3,1	2,9	3,2	4,8
Вільний час	87,1	26,4	31,6	77,9	5,7	53,0	47,4	17,7	7,2	20,6	21,0	4,4
Хобі (захоплення)	69,3	71,0	74,5	77,6	27,9	26,0	21,9	18,3	2,8	2,8	3,6	4,2
Культурний відпочинок	78,6	84,3	79,7	76,9	19,0	13,8	18,3	18,9	2,4	1,9	2,1	4,3
Успіх у суспільстві	67,5	68,8	72,8	69,4	28,8	27,9	23,7	26,6	3,7	3,3	3,5	4,0
Релігія	63,0	72,4	63,4	57,3	34,1	24,5	31,0	36,7	2,9	3,2	5,6	6,0
Лідерство, авторитет	53,3	58,6	59,9	52,6	44,6	39,3	37,7	43,3	2,1	2,2	2,4	4,1
Громадська активність	-	55,1	48,2	51,0	-	40,2	44,4	42,5	-	4,7	7,4	6,5
Власна справа (бізнес)	48,6	51,4	44,9	43,5	46,0	41,1	45,5	48,8	5,4	7,5	9,6	7,7
Віра в надприродну, вищу силу	48,1	52,5	37,8	28,7	45,3	37,5	49,9	59,2	6,6	9,9	12,4	12,1
Політика	37,7	35,4	29,1	27,3	60,2	61,2	67,1	68,9	2,1	3,5	3,9	3,8

РЕЛІГІЯ, % опитаних

* Сума варіантів відповіді "дуже важливо" і "скоріше важливо".
** Сума варіантів відповіді "зовсім не важливо" і "скоріше не важливо".

Перед Вами список якостей, які можна виховати в сім'ї у дітей. Які з них, якщо такі є, найбільш важливі?
% опитаних

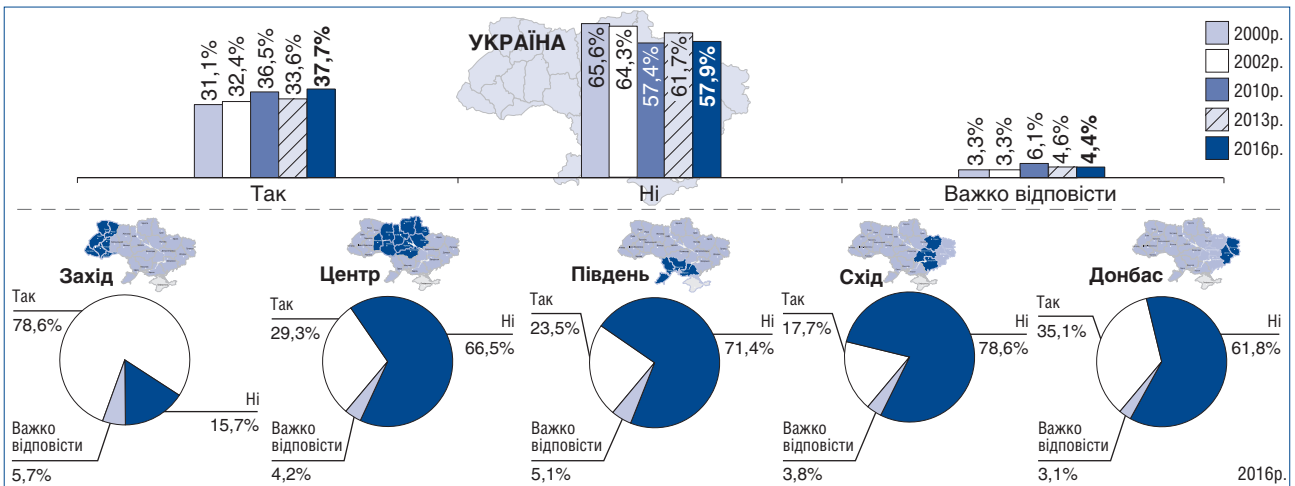
УКРАЇНА	2000р.	2005р.	2010р.	2013р.	2016р.
Працелюбність	85,6	78,3	74,8	78,1	76,0
Почуття відповідальності	70,2	62,1	58,6	67,7	68,6
Терпимість і повага до інших людей	58,6	55,5	57,3	59,4	57,2
Бережливість (обачне ставлення до грошей і речей)	51,0	38,2	42,2	43,8	45,0
Вміння тримати себе в товаристві	47,4	43,6	42,1	41,9	40,9
Рішучість, наполегливість	38,2	44,3	45,1	42,5	45,2
Незалежність	35,1	33,6	32,6	37,7	42,5
Слухняність	27,6	26,9	20,5	17,2	16,9
Вміння ділитися	20,9	17,4	16,0	16,4	18,2
Релігійність	10,8	16,6	16,8	16,5	18,0
Уява	9,5	7,3	7,7	7,0	9,9
Важко відповісти	1,4	0,9	1,8	0,8	1,4

РЕГІОНИ (2016р.), % опитаних

	Захід	Центр	Південь	Схід	Донбас
Релігійність	39,8	12,5	10,2	4,3	22,3

* Респондентам пропонувалося відзначити не більше п'яти варіантів відповіді.

Чи виховувалися Ви вдома в релігійному дусі?
% опитаних

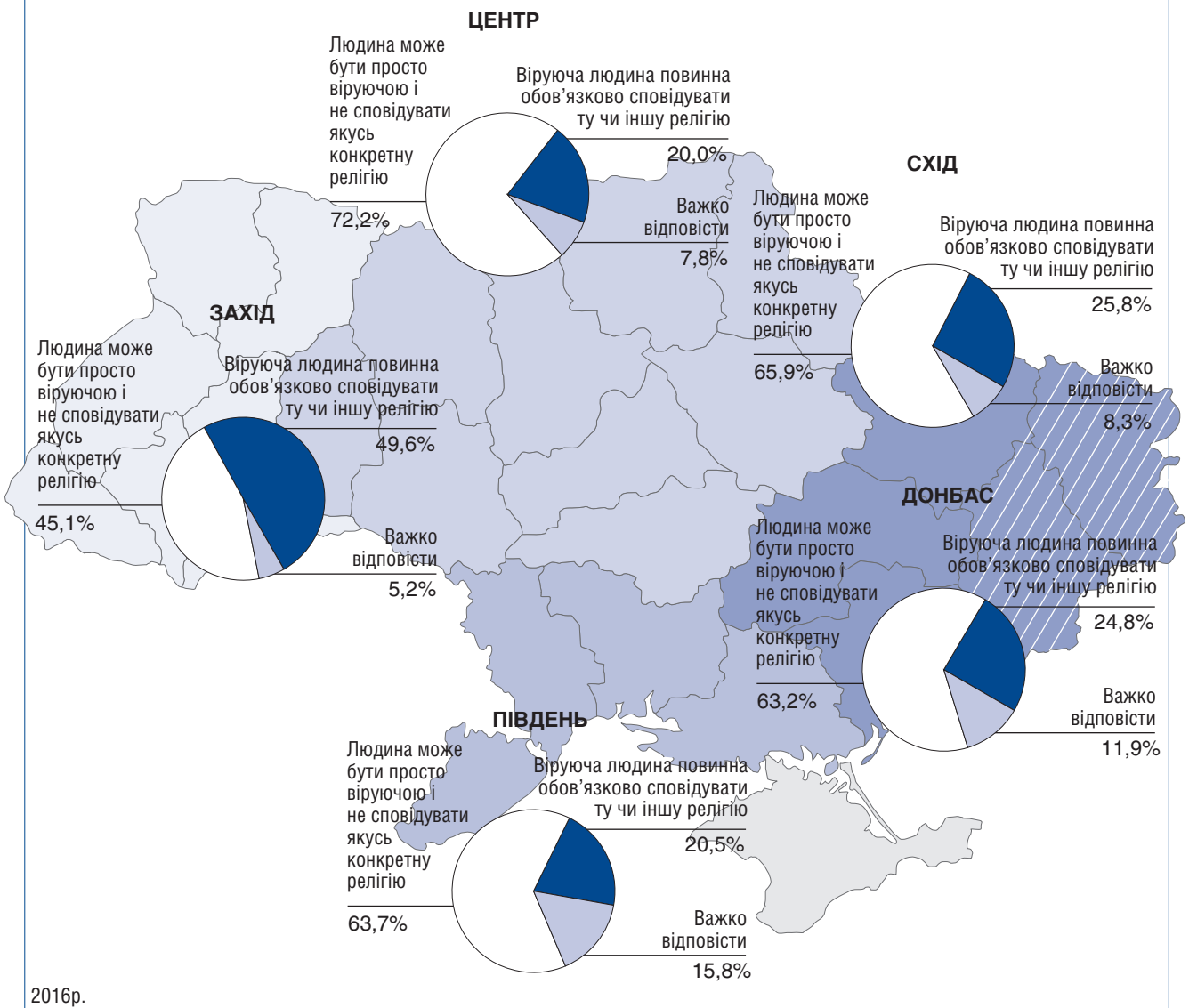
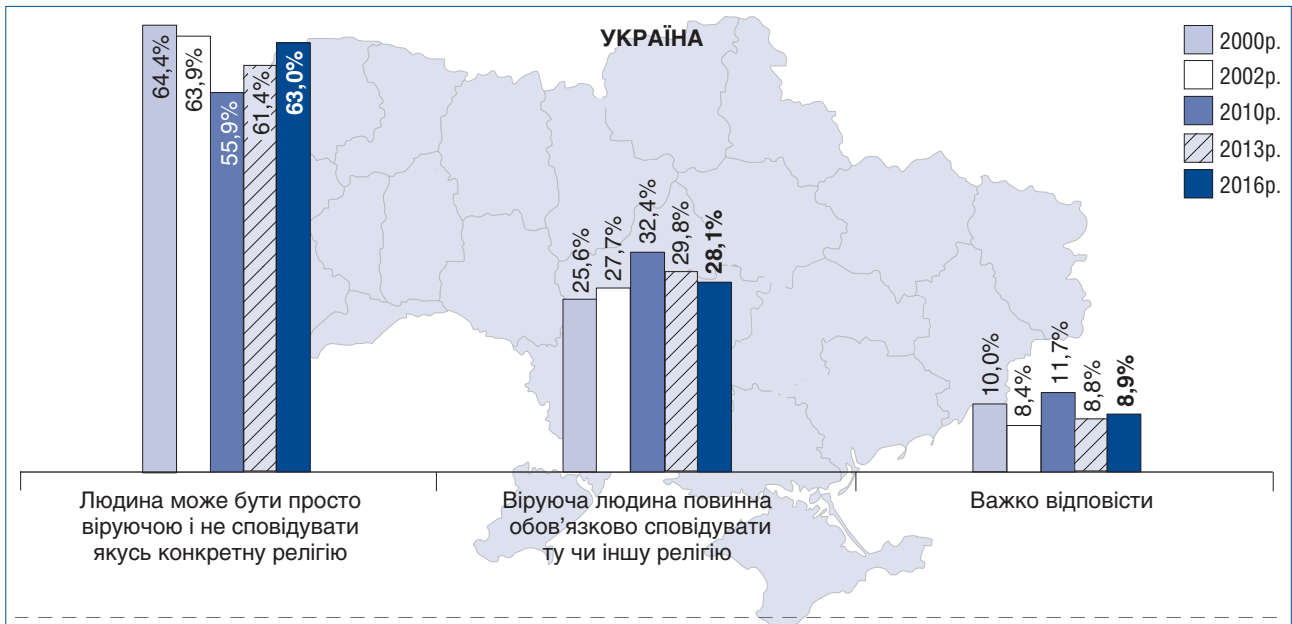

До якої релігії Ви себе відносите?
% опитаних

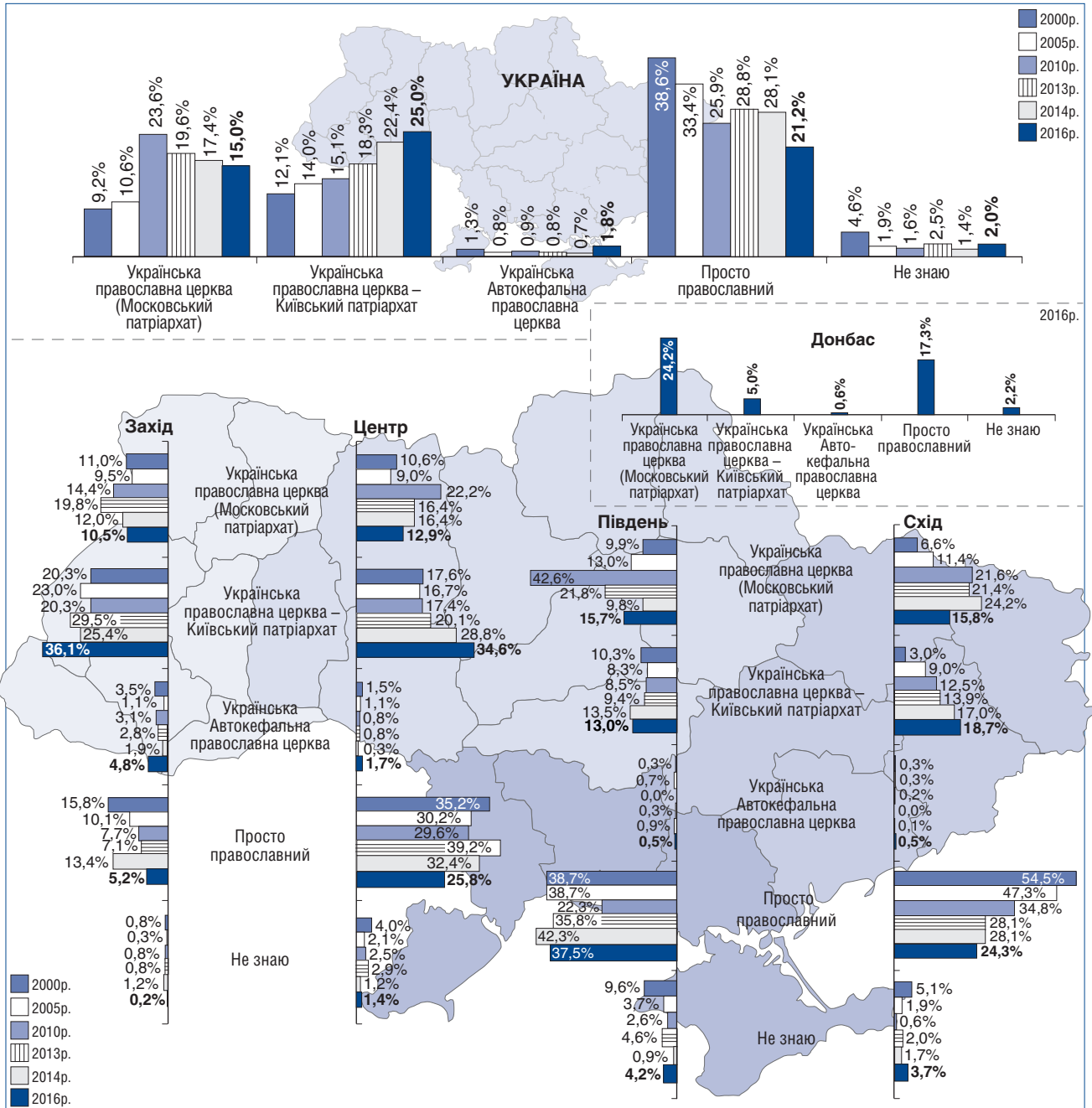
	УКРАЇНА						
	2000р.	2005р.	2010р.	2013р.	2014р.	2016р.	
Православ'я	66,0	60,8	68,1	70,6	70,2	65,4	
Римо-католицизм	0,5	1,6	0,4	1,3	1,0	1,0	
Греко-католицизм	7,6	7,6	7,6	5,7	7,8	6,5	
Протестантизм	2,0	1,3	1,9	0,8	1,0	1,9	
Іудаїзм	0,3	0,2	0,1	0,3	0,1	0,2	
Іслам	0,7	0,4	0,9	0,7	0,2	1,1	
Буддизм	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	
Індуїзм	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	
Язичництво	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	
Просто християнин	6,9	15,8	7,2	8,6	6,3	7,1	
Інше	0,5	0,2	0,2	0,0	0,0	0,2	
Не відношу себе до жодного з релігійних віросповідань	15,3	11,8	13,2	11,3	12,5	16,3	
Не відповіли	-	0,2	0,3	0,5	0,7	0,0	

	РЕГІОНИ																									
	Захід						Центр						Південь						Схід				Донбас			
	2000р.	2005р.	2010р.	2013р.	2014р.	2016р.	2000р.	2005р.	2010р.	2013р.	2014р.	2016р.	2000р.	2005р.	2010р.	2013р.	2014р.	2016р.	2000р.	2005р.	2010р.	2013р.	2014р.	2016р.	2000р.	2016р.
Православ'я	52,3	44,2	45,9	60,2	54,0	57,0	69,0	59,1	73,8	79,4	79,5	76,7	68,8	64,9	76,4	73,2	67,4	71,0	69,7	70,0	71,8	66,7	71,6	63,2	50,6	
Римо-католицизм	1,3	1,9	1,0	3,8	1,0	1,4	0,8	2,4	0,5	0,9	1,5	1,9	0,0	0,3	0,3	0,3	0,9	0,5	0,0	1,0	0,2	0,8	0,6	0,3	0,0	
Греко-католицизм	38,4	38,4	37,2	26,8	36,2	29,9	0,6	0,5	0,3	1,2	0,7	0,4	0,0	0,0	0,0	0,3	0,5	0,5	0,4	0,6	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	
Протестантизм	0,8	2,6	3,8	0,5	1,4	3,6	2,9	0,9	0,5	0,6	0,3	1,0	1,7	1,3	0,0	0,3	2,3	0,5	1,9	0,9	3,2	1,2	0,9	1,9	2,5	
Іудаїзм	0,5	0,0	0,0	0,5	0,0	0,2	0,2	0,5	0,2	0,5	0,1	0,3	0,0	0,3	0,3	0,7	0,0	0,5	0,4	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3	0,0	
Іслам	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	3,0	2,3	4,9	4,2	0,5	0,0	0,4	0,1	0,3	0,3	0,4	0,5	6,0	
Буддизм	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	
Індуїзм	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,6	
Язичництво	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Просто християнин	2,7	10,8	6,9	4,3	4,1	4,8	7,8	24,4	7,7	5,5	10,3	6,5	4,0	10,3	7,2	6,5	6,5	5,1	9,9	12,6	7,0	15,2	3,8	8,1	11,9	
Інше	0,0	0,5	0,8	0,0	0,2	0,0	0,5	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,7	0,3	0,0	0,0	0,0	0,5	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	
Не відношу себе до жодного з релігійних віросповідань	4,0	1,3	4,1	3,6	3,1	3,1	18,2	11,8	17,0	10,8	7,1	12,7	20,9	19,9	10,2	14,1	18,1	21,7	16,6	14,2	16,3	15,0	21,7	24,7	28,3	
Не відповіли	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,9	0,3	0,1	0,0	0,0	0,7	0,0	3,7	0,0	0,0	0,4	0,5	0,6	0,6	0,0	0,0	

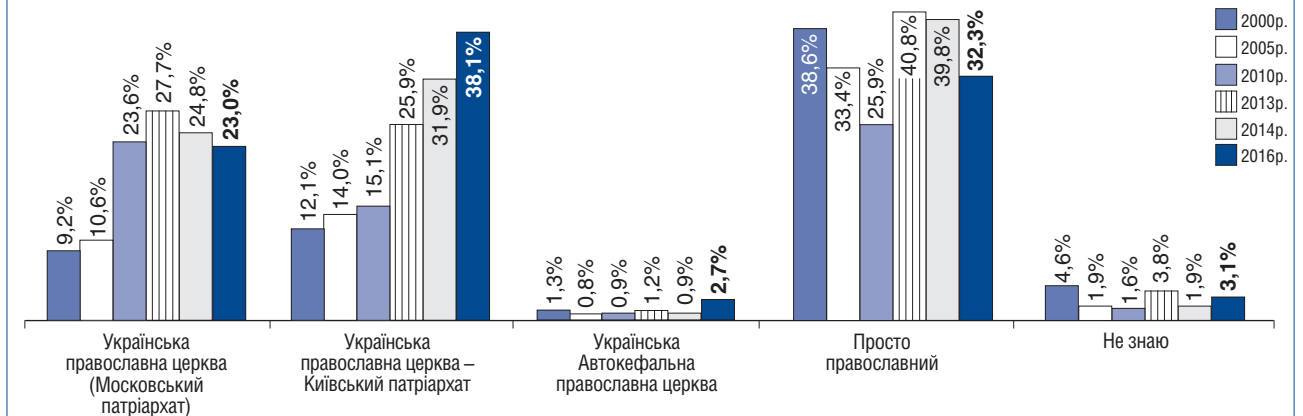
З яким із наведених тверджень стосовно віруючої людини Ви згодні більшою мірою?
% опитаних

До якої саме православної Церкви Ви себе відносите?
% опитаних*

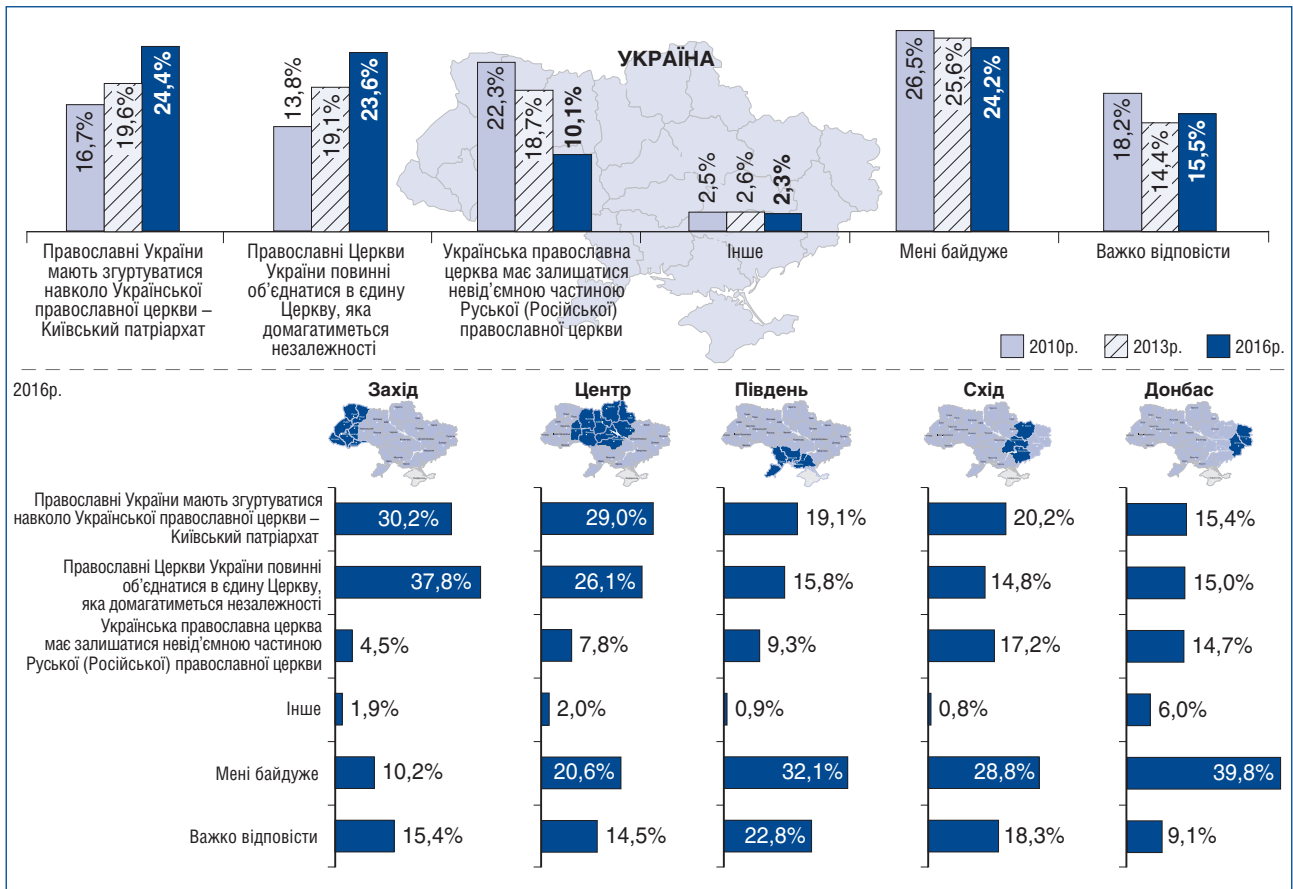

% тих, хто вважає себе православним

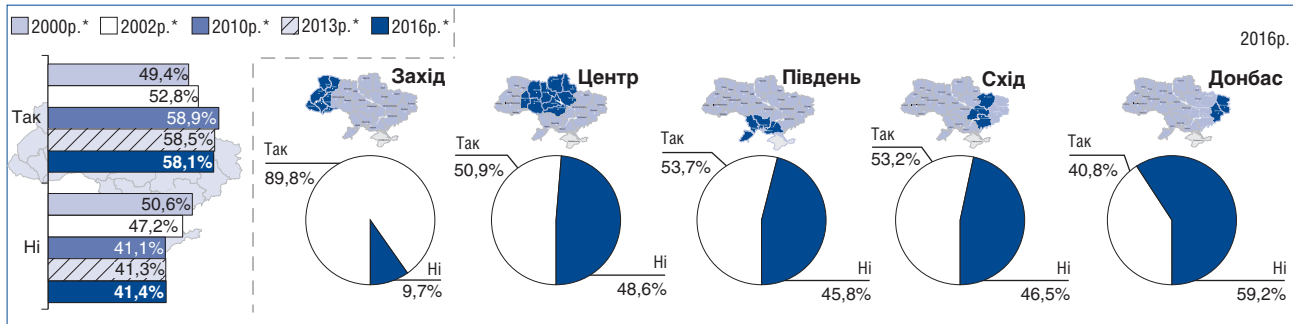

* Сума відсотків не дорівнює 100, оскільки на діаграмі не наведено відсоток тих, хто не відносить себе до православних.

З яким із наведених суджень стосовно перспектив православ'я в Україні Ви згодні більшою мірою?
% опитаних

Чи відвідуєте Ви релігійні служби, зібрання, служіння?
% опитаних

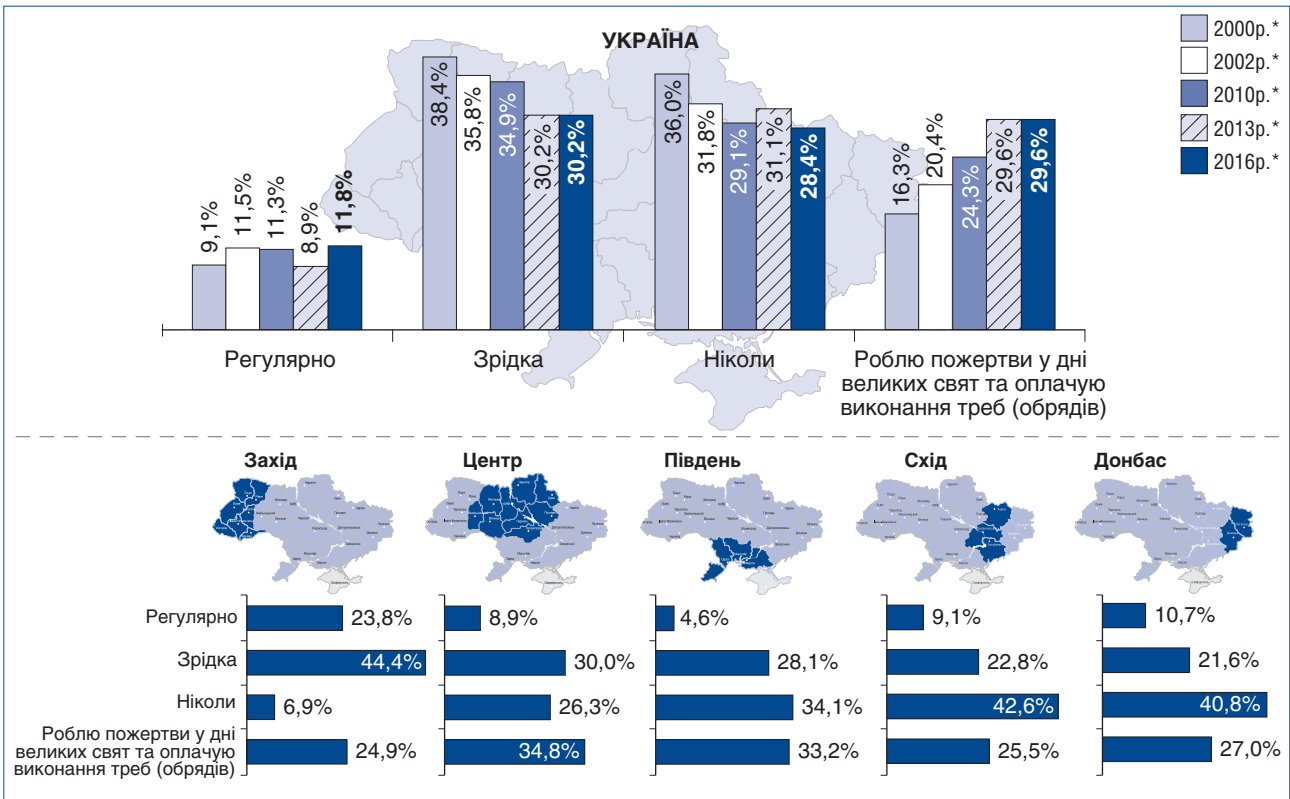

* На цій діаграмі варіант відповіді "не відповіли" не наведений через незначне число респондентів, які обрали цей варіант.

Як часто Ви відвідуєте релігійні служби, зібрання, служіння?
% тих, хто відвідує релігійні служби, зібрання, служіння

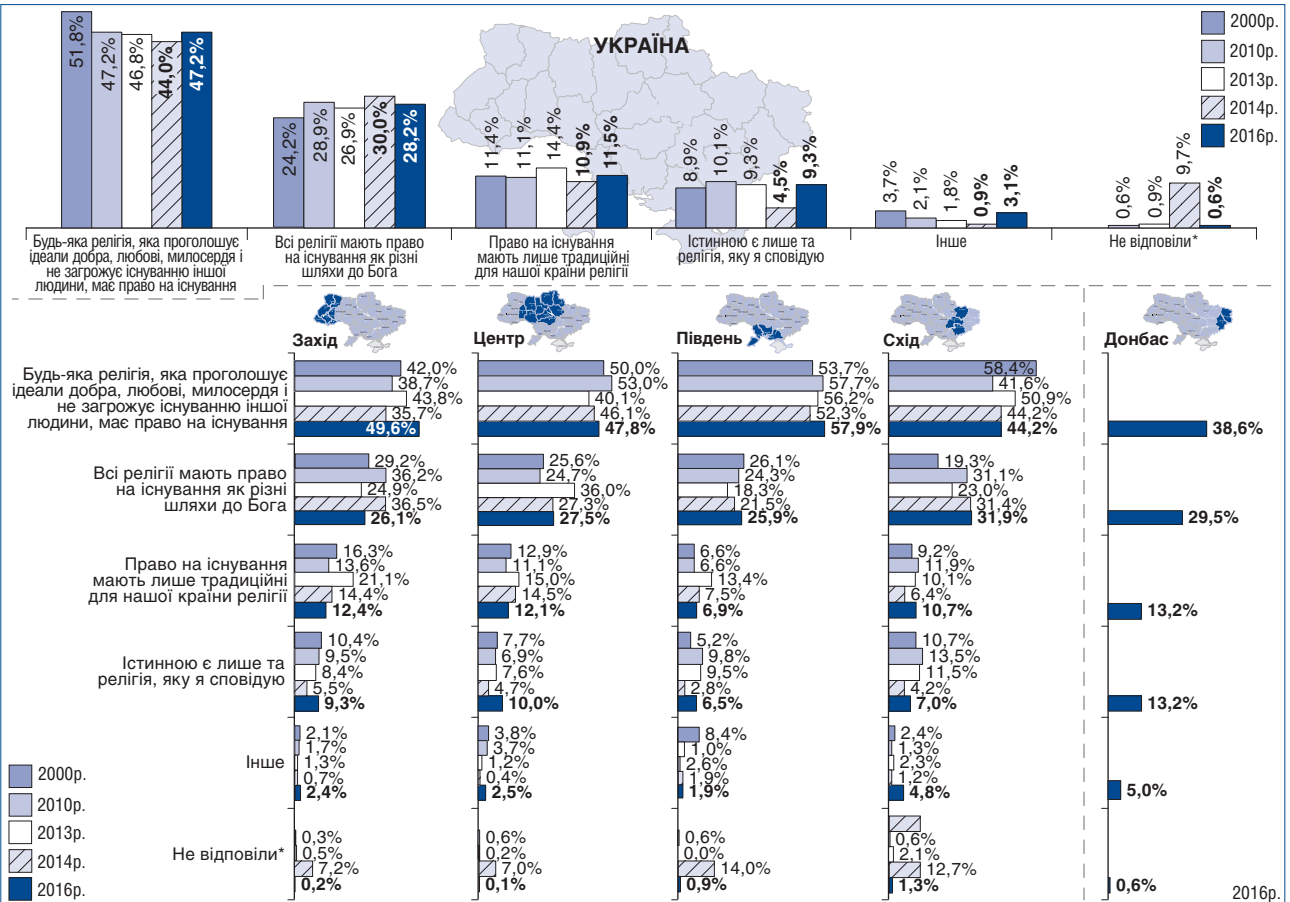
	УКРАЇНА					РЕГІОНИ (2016р.)				
	2000р.	2002р.	2010р.	2013р.	2016р.	Захід	Центр	Південь	Схід	Донбас
Частіше, ніж раз на тиждень	4,4	5,0	3,5	3,7	4,2	8,5	2,0	1,7	2,0	3,1
Раз на тиждень	15,9	13,7	15,7	14,9	17,7	31,0	11,7	4,3	5,6	25,2
Раз на місяць	13,1	16,4	20,8	18,5	17,0	25,7	11,4	12,0	17,8	10,7
На релігійні свята	52,0	52,0	50,4	53,0	51,7	30,0	63,8	68,4	62,9	50,4
Раз на рік	8,1	8,7	5,4	6,3	6,4	3,2	7,7	8,5	7,6	7,6
Рідше, ніж раз на рік	3,0	2,6	2,2	1,7	1,9	0,5	2,0	2,6	3,6	3,1
Ніколи, майже ніколи	0,3	0,5	0,9	0,6	0,1	0,0	0,3	0,9	0,0	0,0
Інше	2,9	0,8	0,6	0,1	0,2	0,5	0,0	0,9	0,0	0,0
Важко відповісти	0,0	0,0	0,0	1,1	0,0	0,5	1,1	0,9	0,5	0,0

Чи підтримуєте Ви Церкву матеріально?
% опитаних

* На цій діаграмі варіант відповіді "не відповіли" не наведений через незначне число респондентів, які обрали цей варіант.

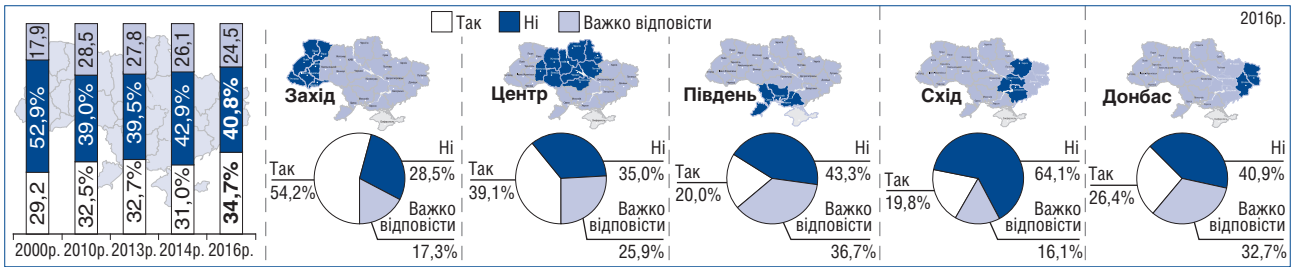
Яке з наведених тверджень стосовно релігії відповідає Вашим переконанням більшою мірою?
% опитаних

* В анкеті 2000р. варіанту відповіді "не відповіли" не було.

Чи повинна Церква, релігія бути національно орієнтованими?

% опитаних

Як Ви ставитеся до наведених релігій та релігійних течій?

% опитаних

	Позитивно				Байдуже				Негативно			
	2000р.	2010р.	2013р.	2016р.	2000р.	2010р.	2013р.	2016р.	2000р.	2010р.	2013р.	2016р.
Православ'я	77,2	78,2	81,0	78,4	14,6	13,7	10,9	14,3	1,5	1,3	0,7	1,3
Греко-католицизм	31,4	34,4	35,6	45,2	40,7	40,9	40,1	37,3	6,0	3,6	2,5	2,4
Римо-католицизм	27,6	29,8	30,1	39,9	42,3	42,8	42,3	39,7	6,5	4,2	2,5	3,3
Протестантизм	13,5	17,5	16,7	19,5	44,5	42,9	42,7	44,1	14,3	12,0	11,9	12,5
Іслам	14,1	16,0	13,7	16,1	44,4	43,8	44,9	41,4	13,7	14,2	15,6	19,9
Іудаїзм	12,0	14,2	12,5	14,8	44,9	46,4	46,0	45,9	12,1	10,3	11,8	12,6
Свангелічні та Харизматичні церкви*	3,4	11,3	9,8	12,8	18,0	37,7	38,2	38,4	9,0	17,2	19,2	20,5
Східні релігії та духовні практики (буддизм, йога та ін.)	-	15,1	13,9	17,5	-	42,7	47,0	43,6	-	8,4	7,6	9,4
	Не задумувався над цим				Нічого не чув про таку релігію (течію)				Не відповіли			
	2000р.	2010р.	2013р.	2016р.	2000р.	2010р.	2013р.	2016р.	2000р.	2010р.	2013р.	2016р.
Православ'я	6,0	6,3	7,2	5,6	0,7	0,2	0,0	0,1	-	0,2	0,2	0,3
Греко-католицизм	17,2	19,3	20,3	14,1	4,7	1,7	1,5	0,8	-	0,1	0,1	0,2
Римо-католицизм	18,4	20,7	22,3	15,7	5,2	2,4	2,6	1,2	-	0,2	0,1	0,3
Протестантизм	19,6	22,1	24,4	20,3	8,1	5,6	4,1	3,2	-	0,1	0,1	0,4
Іслам	21,8	23,7	23,9	20,5	6,0	2,1	1,6	1,9	-	0,2	0,4	0,3
Іудаїзм	22,4	25,5	26,3	23,4	8,6	2,8	2,9	2,7	-	0,8	0,5	0,6
Свангелічні та Харизматичні церкви*	8,8	23,9	23,6	21,2	60,8	9,8	9,0	6,7	-	0,1	0,1	0,4
Східні релігії та духовні практики (буддизм, йога та ін.)	-	28,8	26,8	25,1	-	4,9	4,6	3,9	-	0,1	0,2	0,5

РЕГІОНИ (2016р.), % опитаних

	Православ'я					Греко-католицизм				
	ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД	ДОНБАС	ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД	ДОНБАС
Позитивно	86,9	83,2	84,3	69,6	63,3	75,4	49,3	39,8	26,1	21,9
Байдуже	6,9	10,3	9,7	25,5	22,9	15,6	31,9	42,6	54,8	53,6
Негативно	1,4	0,9	1,9	0,8	1,9	3,5	0,9	3,2	3,2	3,1
Не задумувався над цим	4,8	5,1	3,7	3,8	11,3	5,2	16,5	12,0	15,6	20,7
Нічого не чув про таку релігію (течію)	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,2	1,3	1,9	0,3	0,0
Не відповіли	0,0	0,3	0,5	0,3	0,6	0,0	0,1	0,5	0,0	0,6
	Римо-католицизм					Протестантизм				
	ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД	ДОНБАС	ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД	ДОНБАС
Позитивно	64,5	44,8	35,9	24,4	17,6	26,5	18,3	21,9	16,9	14,2
Байдуже	22,5	33,5	45,2	56,0	53,0	41,9	38,4	45,1	57,3	43,8
Негативно	4,5	1,4	3,7	2,9	5,6	18,2	12,8	13,0	7,5	9,5
Не задумувався над цим	8,3	18,0	12,4	16,1	22,6	12,8	25,7	14,9	16,7	26,2
Нічого не чув про таку релігію (течію)	0,2	2,0	2,3	0,3	0,6	0,2	4,6	4,7	1,6	5,0
Не відповіли	0,0	0,3	0,5	0,3	0,6	0,2	0,3	0,5	0,0	1,3
	Іслам					Іудаїзм				
	ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД	ДОНБАС	ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД	ДОНБАС
Позитивно	14,0	17,2	17,6	16,4	15,4	14,0	15,9	19,4	15,1	9,7
Байдуже	44,8	35,9	40,7	49,2	39,8	50,9	40,0	39,8	56,2	43,9
Негативно	24,9	17,5	22,7	18,0	18,5	17,3	11,4	19,9	8,6	8,8
Не задумувався над цим	15,4	25,0	16,2	15,9	25,7	16,4	27,1	16,2	18,5	35,1
Нічого не чув про таку релігію (течію)	0,7	4,1	2,3	0,5	0,0	0,9	4,8	4,2	1,3	1,3
Не відповіли	0,2	0,3	0,5	0,0	0,6	0,5	0,7	0,5	0,3	1,3
	Свангелічні та Харизматичні церкви					Східні релігії та духовні практики (буддизм, йога та ін.)				
	ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД	ДОНБАС	ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД	ДОНБАС
Позитивно	16,2	12,0	14,4	13,2	8,5	14,7	17,5	17,1	19,4	19,1
Байдуже	38,5	31,4	38,9	49,7	39,5	42,4	37,8	45,8	57,0	40,4
Негативно	27,1	18,6	24,1	17,2	17,6	18,2	9,0	13,9	4,0	2,5
Не задумувався над цим	16,2	27,7	13,9	13,2	28,2	22,0	29,8	19,4	15,3	34,2
Нічого не чув про таку релігію (течію)	2,1	9,9	8,3	6,7	5,0	1,9	5,6	3,2	4,3	2,5
Не відповіли	0,0	0,4	0,5	0,0	1,3	0,7	0,3	0,5	0,0	1,3

* У 2000р. питання ставилося лише про харизматичні церкви.

РЕЛІГІЯ, ЦЕРКВА І СУСПІЛЬСТВО

Оцінюючи роль релігії в житті суспільства, чи згодні Ви з наведеними твердженнями?
% опитаних

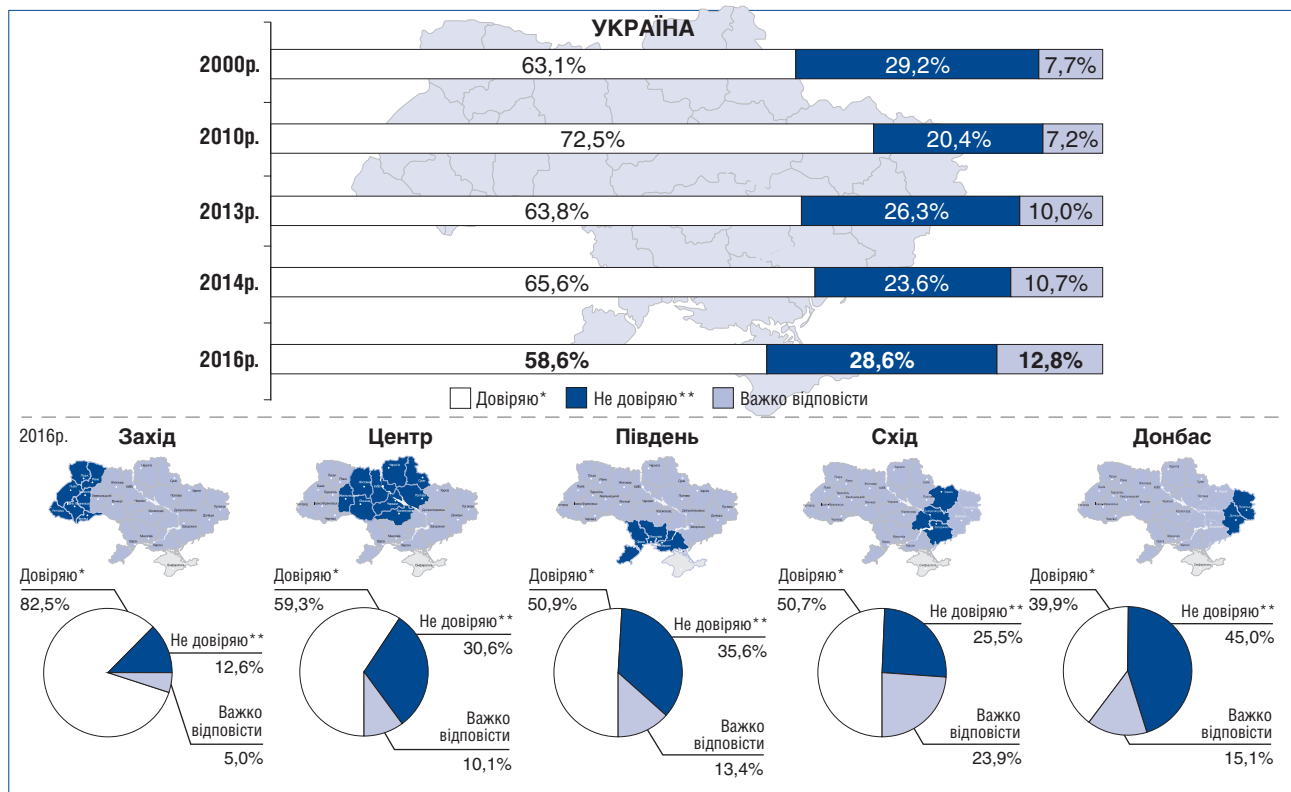
	Згоден*					Не згоден**					Не маю уявлення				
	2000р.	2010р.	2013р.	2014р.	2016р.	2000р.	2010р.	2013р.	2014р.	2016р.	2000р.	2010р.	2013р.	2014р.	2016р.
Релігійні діячі повинні ставати на захист найбільш вразливих громадян у разі прийняття владою рішень, які знижують життєвий рівень населення	87,1	78,3	83,5	78,1	79,7	5,7	9,8	7,4	8,6	9,3	7,2	11,9	9,2	13,3	11,1
Релігія підвищує моральність і духовність людей	78,3	78,5	77,0	78,5	73,4	10,4	8,8	11,0	9,2	11,3	16,8	12,7	12,1	12,4	14,4
Релігія є одним із важливих засобів відродження національної самосвідомості і культури	63,6	70,8	64,4	69,1	64,9	17,0	12,7	16,3	13,2	16,3	19,4	16,5	19,3	17,7	18,8
Релігія є одним з чинників демократичного суспільства	46,0	55,8	54,4	55,4	54,8	28,6	22,7	21,9	21,2	22,5	25,4	21,5	23,7	23,3	22,8
Релігія є елементом політичного життя	47,7	42,4	39,8	34,0	50,2	30,1	38,6	35,7	42,8	31,9	22,2	19,0	24,5	23,2	17,9
Релігійні організації беруть слабку участь у соціальній роботі: допомога нужденним, інвалідам, хворим, літнім тощо	51,7	36,4	40,4	38,8	46,9	29,7	39,9	34,5	35,7	31,8	18,6	23,7	25,1	25,5	21,3
Релігійні діячі стоять осторонь таких соціальних проблем сучасності, як запобігання вагітності, аборт, СНІД, сексуальне виховання тощо	36,0	26,4	31,6	32,2	34,1	44,1	53,0	47,4	43,4	44,6	19,9	20,6	21,0	24,4	21,2
Релігія є мало пристосованою до потреб сучасної людини	31,3	21,1	28,7	21,3	32,8	47,0	58,4	49,4	57,4	46,7	21,7	20,5	21,9	21,3	20,5
Релігія не впливає на життя суспільства	29,6	22,5	28,3	22,1	23,2	60,0	66,6	62,2	65,4	66,4	10,4	10,9	9,5	12,5	10,3
Релігія шкідлива, оскільки роз'єднує людей на різні конфесії	14,7	12,5	15,2	12,7	16,6	67,3	71,5	68,4	72,1	64,7	18,0	16,0	16,5	15,2	18,7
Релігія робить людей неактивними, байдужими до того, що відбувається у суспільстві	13,4	12,5	15,2	13,8	15,0	69,8	71,8	70,2	70,0	67,0	16,8	15,7	14,5	16,1	18,0
Релігія відмирає і в майбутньому зникне зовсім	7,7	8,5	11,7	7,7	13,2	75,9	73,6	69,8	73,9	67,9	16,4	17,9	18,5	18,4	18,9

* Суми варіантів відповіді "згоден" і "скоріше згоден".

** Суми варіантів відповіді "не згоден" і "скоріше не згоден".

Чи довіряєте Ви Церкві?

% опитаних

* Сума варіантів відповіді "довіряю" і "скоріше довіряю".

** Сума варіантів відповіді "не довіряю" і "скоріше не довіряю".

Чи довіряєте Ви названим нижче ієрархам церков?
% опитаних

	Довіряю*			Не довіряю**			Не знаю такого			Важко відповісти		
	2010р.	2013р.	2016р.	2010р.	2013р.	2016р.	2010р.	2013р.	2016р.	2010р.	2013р.	2016р.
Патріарху Київському і всієї Руси-України Філарету	41,5	42,9	40,4	17,0	15,9	18,7	17,2	19,1	17,9	24,3	22,2	23,0
Митрополиту Київському і всієї України Онуфрію	-	-	31,7	-	-	20,0	-	-	25,0	-	-	23,4
Верховному Архієпископу Києво-Галицькому Святославу (Шевчуку)	-	28,1	28,6	-	13,1	13,9	-	37,1	35,3	-	21,6	22,1
Митрополиту Київському і всієї України Макарію	-	-	22,7	-	-	13,1	-	-	39,2	-	-	25,0
Патріарху Московському і всієї Русі Кирилу	44,4	38,2	19,1	21,6	25,3	42,2	10,1	14,5	15,7	23,9	21,9	23,0

РЕГІОНИ (2016р.)

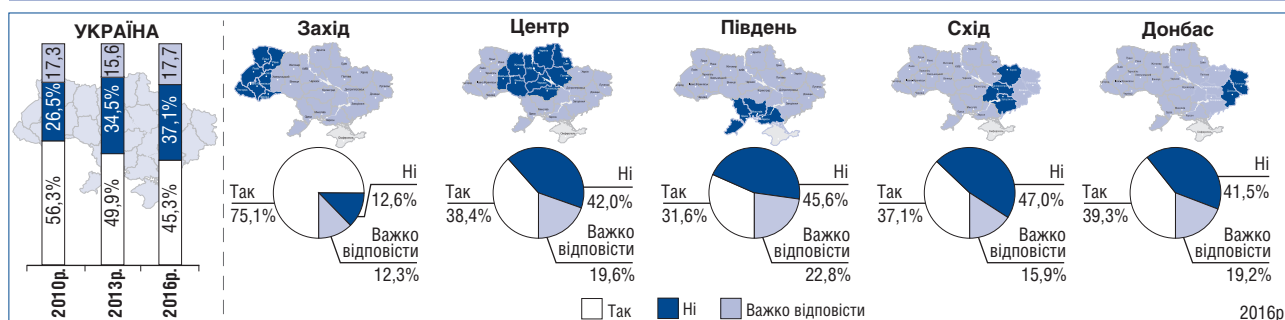
Митрополиту Київському і всієї України Онуфрію?					
	ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД	ДОНБАС
Довіряю	36,7	29,8	36,2	25,8	32,7
Не довіряю	24,4	19,9	11,7	18,8	20,8
Не знаю такого	16,4	28,2	27,4	29,6	22,3
Важко відповісти	22,5	22,1	24,7	25,8	24,2
Патріарху Київському і всієї Русі-України Філарету?					
	ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД	ДОНБАС
Довіряю	62,0	37,8	31,8	31,4	33,9
Не довіряю	18,1	19,2	16,6	18,7	20,1
Не знаю такого	5,5	21,6	23,5	21,2	18,6
Важко відповісти	14,5	21,4	28,1	28,7	27,4
Верховному Архієпископу Києво-Галицькому Святославу (Шевчуку)?					
	ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД	ДОНБАС
Довіряю	55,5	20,1	20,1	23,8	22,9
Не довіряю	12,6	13,0	14,5	16,6	14,4
Не знаю такого	17,1	46,7	39,3	31,8	36,1
Важко відповісти	14,7	20,1	26,2	27,8	26,6
Патріарху Московському і всієї Русі Кирилу?					
	ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД	ДОНБАС
Довіряю	10,7	14,5	24,6	28,0	26,1
Не довіряю	69,4	42,9	25,2	25,3	36,1
Не знаю такого	6,4	19,3	19,5	16,1	17,0
Важко відповісти	13,5	23,3	30,7	30,6	20,8
Митрополиту Київському і всієї України Макарію?					
	ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД	ДОНБАС
Довіряю	28,7	19,3	20,0	27,9	17,9
Не довіряю	14,2	11,5	14,8	14,8	12,3
Не знаю такого	33,2	46,3	38,9	29,5	43,4
Важко відповісти	23,9	22,9	26,4	27,9	26,4

* Сума варіантів відповіді "довіряю" і "скоріше довіряю".

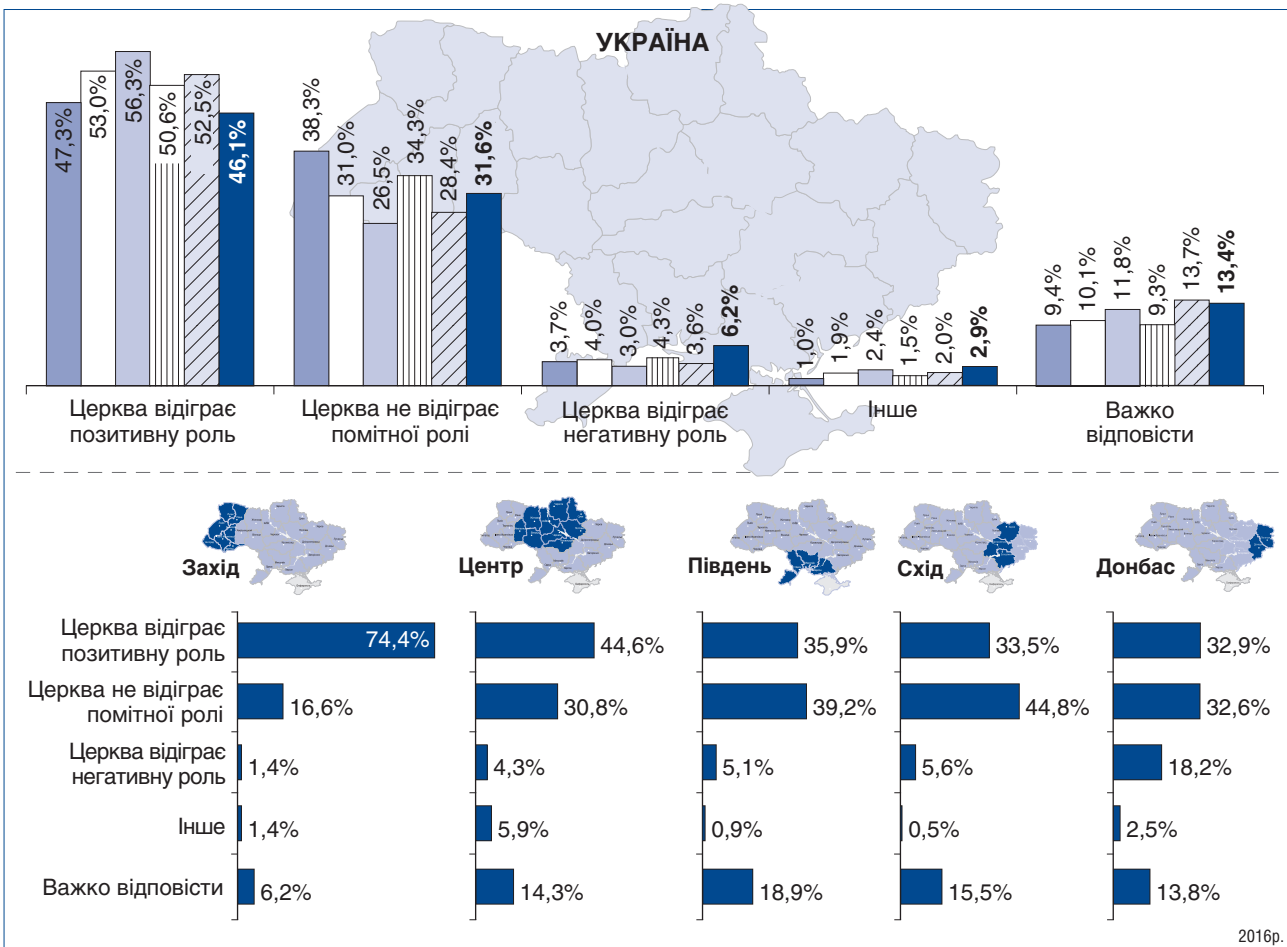
** Сума варіантів відповіді "не довіряю" і "скоріше не довіряю".

- ...

Чи є для Вас сьогодні Церква моральним авторитетом?
% опитаних

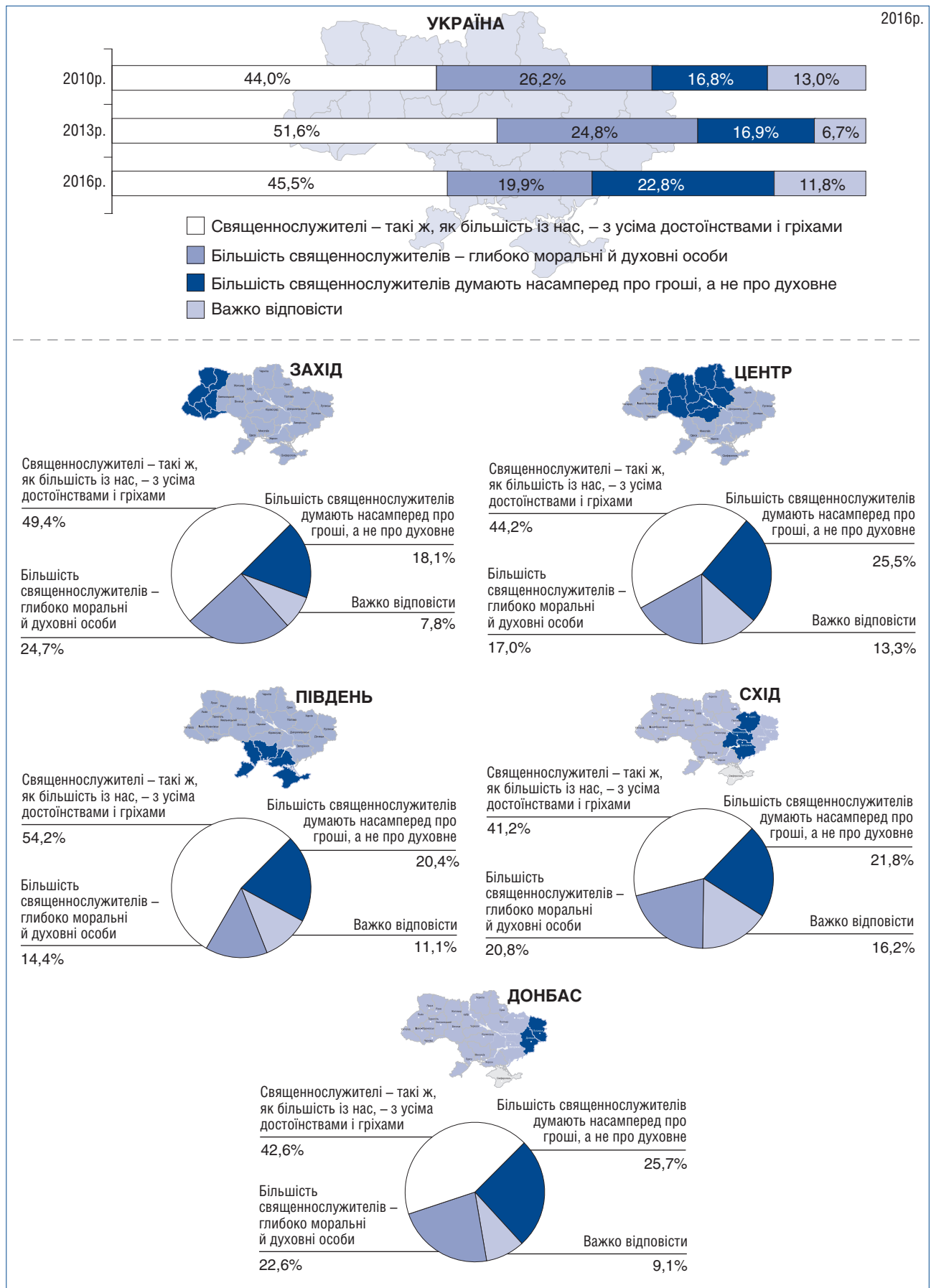
Яку роль відіграє Церква в сучасному українському суспільстві?
% опитаних

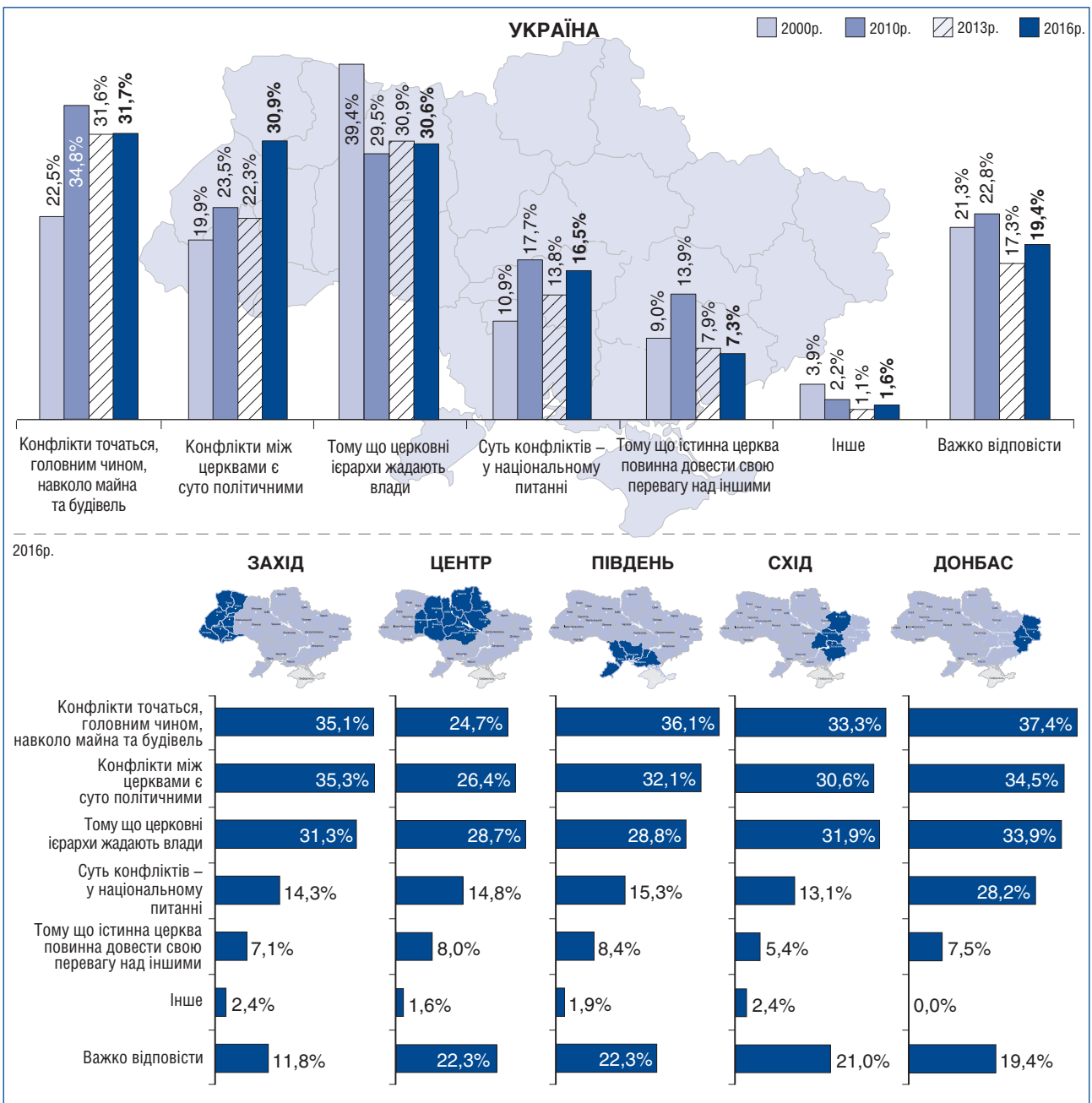
Чи впливає на Ваші політичні переконання позиція релігійної організації, до якої Ви себе відносите?
% опитаних

	УКРАЇНА					РЕГІОНИ (2016р.)				
	2000р.	2010р.	2013р.	2014р.	2016р.	Захід	Центр	Південь	Схід	Донбас
Я сам формую свої політичні погляди	25,1	30,4	33,3	38,6	32,9	40,0	36,3	22,3	31,2	25,2
На мої політичні переконання найбільше впливають телебачення, преса тощо	7,8	13,1	11,7	12,7	9,8	10,6	9,0	11,2	7,3	12,3
На мої політичні переконання зовсім не впливає позиція моєї релігійної організації	11,9	11,5	9,3	10,9	8,0	10,6	6,4	7,9	5,9	11,0
Політичні питання не порушуються та не обговорюються в моїй релігійній організації	5,3	8,5	7,3	6,0	6,3	13,0	5,1	5,1	3,8	3,8
Так, я прислухаюся до тих політичних думок та ідей, що пропагуються в моїй релігійній організації	4,5	3,1	4,1	3,4	3,9	5,2	2,9	0,9	5,1	5,0
На мій політичний вибір частково впливає позиція моєї релігійної організації	2,8	3,7	2,4	3,2	2,7	5,7	2,2	0,0	0,8	3,8
Інше	1,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,0	0,3	1,4	0,0	0,0
Важко відповісти	4,3	3,2	3,1	9,1	4,3	5,0	3,5	6,5	4,3	3,5
Не відношу себе до жодної релігійної організації	37,1	26,4	28,5	16,2	31,9	9,9	34,4	44,7	41,7	35,3

З яким твердженням стосовно священнослужителів Ви згодні більшою мірою?
% опитаних

Чому в Україні відбуваються конфлікти між вірними різних церков?*
% опитаних

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

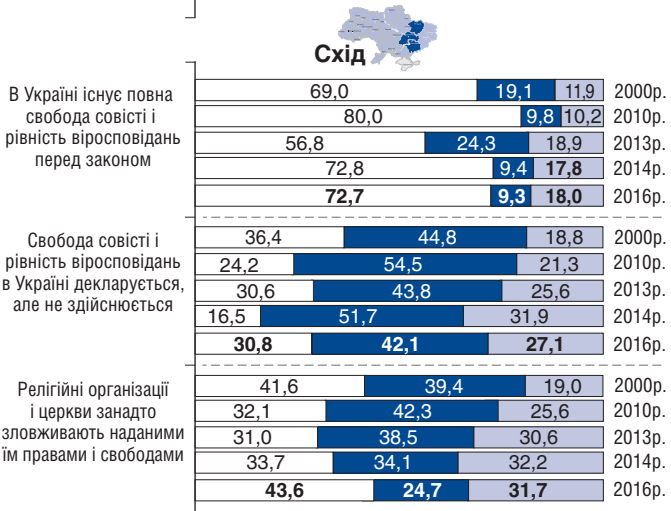
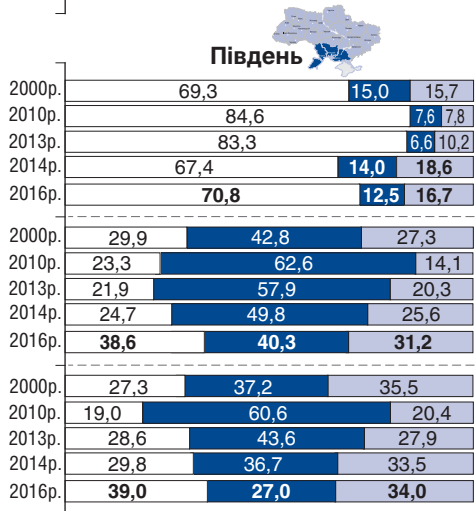
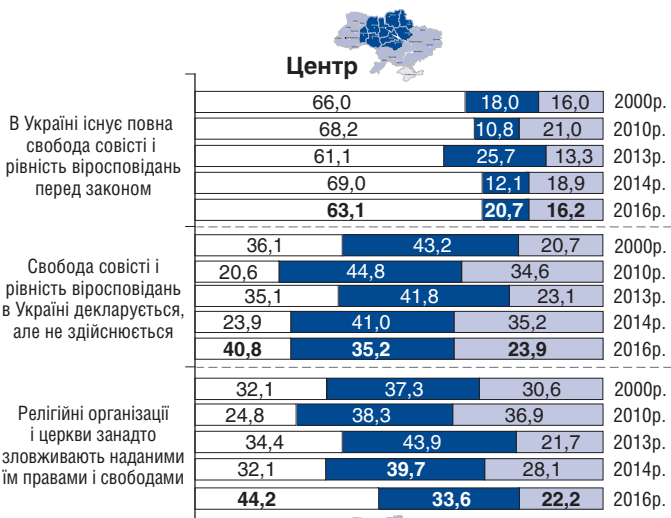
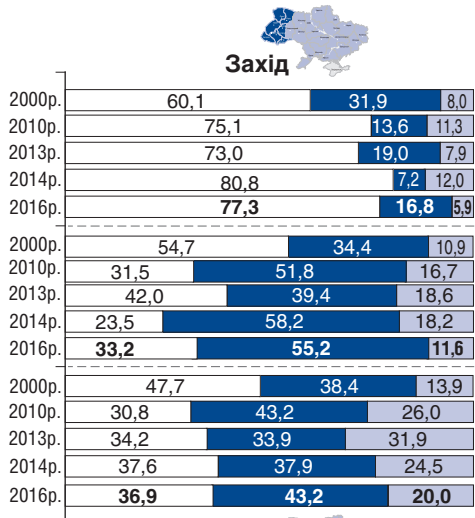
З яким із наведених тверджень стосовно вивчення релігії Ви згодні більшою мірою?
% опитаних

	УКРАЇНА			РЕГІОНИ (2016р.)				
	2010р.	2013р.	2016р.	Захід	Центр	Південь	Схід	Донбас
Релігія не повинна викладатися в загальноосвітніх школах, для цього існують церковні недільні школи	31,0	36,5	40,0	20,4	37,8	49,3	42,4	61,6
Основи релігійних вчень можуть викладатися у школах лише факультативно, за вибором учнів та/або їх батьків	38,4	38,0	33,7	36,3	36,8	25,6	36,2	26,4
Вивчення релігії має стати обов'язковим предметом в українських школах	20,6	17,5	15,4	37,2	9,7	11,6	11,8	5,7
Важко відповісти	10,1	8,1	10,8	6,2	15,7	13,5	9,7	6,3

ЦЕРКВА І ДЕРЖАВА

З яким із наведених тверджень Ви згодні більшою мірою?
опитаних

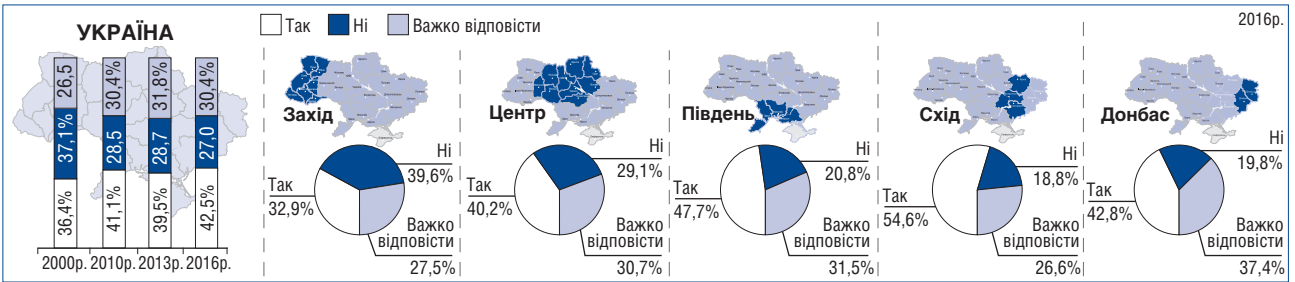
□ Згоден* ■ Не згоден** ▒ Важко відповісти

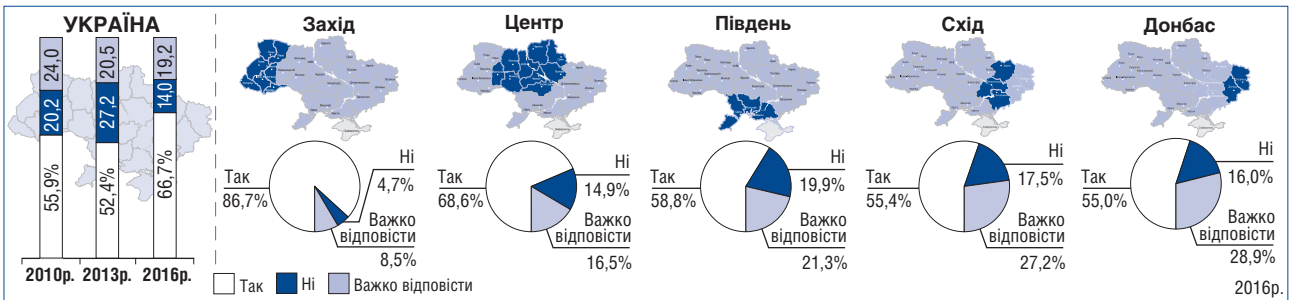
* Суми варіантів відповіді "згоден" і "скоріше згоден".
** Суми варіантів відповіді "не згоден" і "скоріше не згоден".

□ Згоден* ■ Не згоден** ▒ Важко відповісти

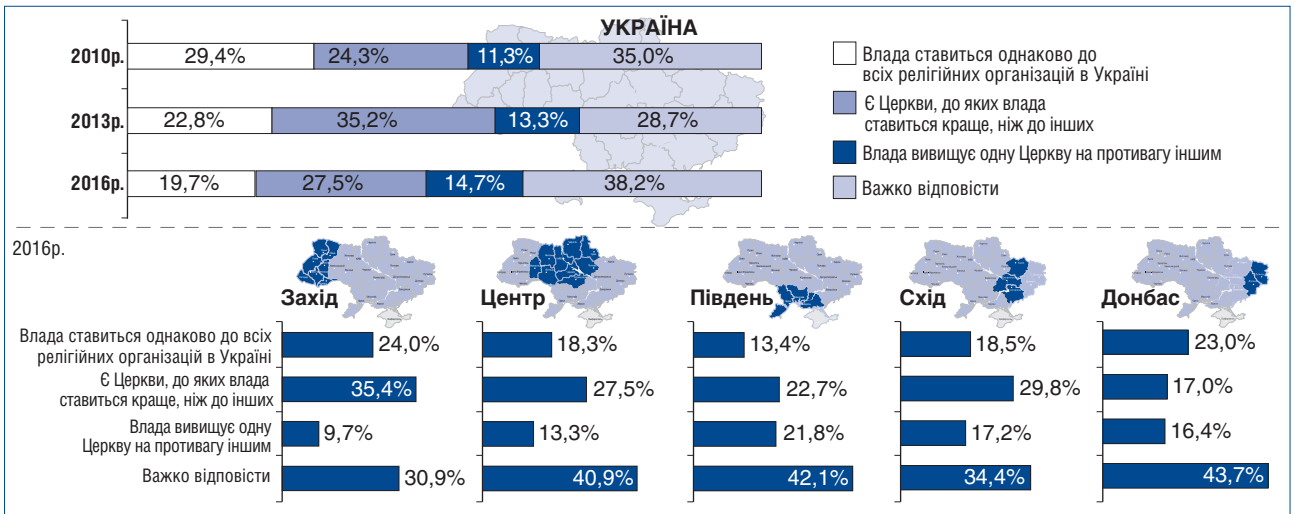
Чи згодні Ви з тим, що відокремлення Церкви від держави і школи від Церкви є необхідною передумовою демократичності держави і забезпечення права особи на свободу совісті?
% опитаних

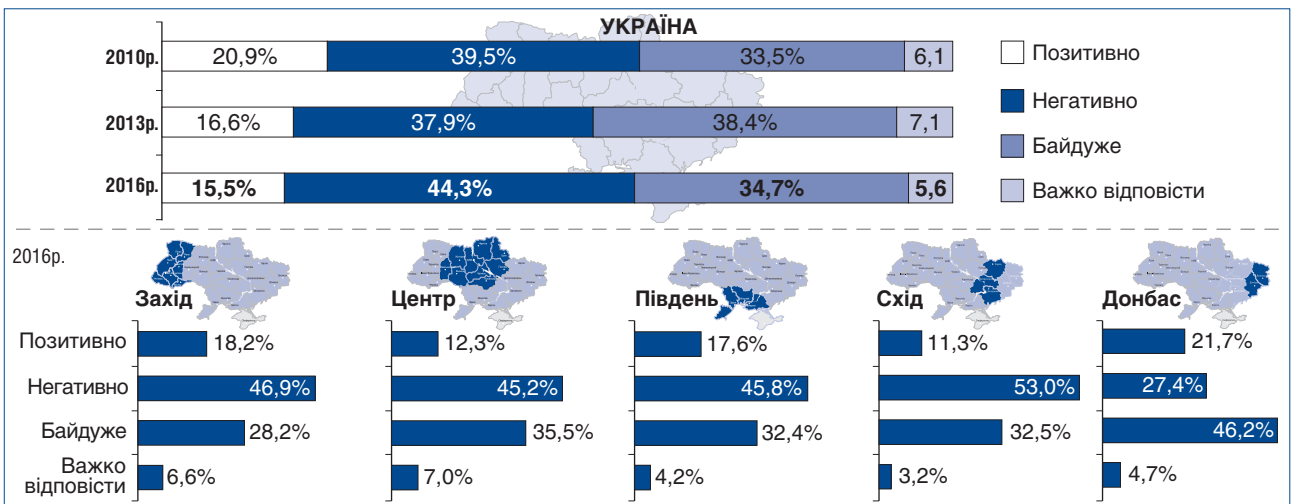
Чи потрібні українським Збройним Силам капелани (військові священники)?
% опитаних

З якою оцінкою ставлення державної влади до Церков в Україні Ви згодні більшою мірою?
% опитаних

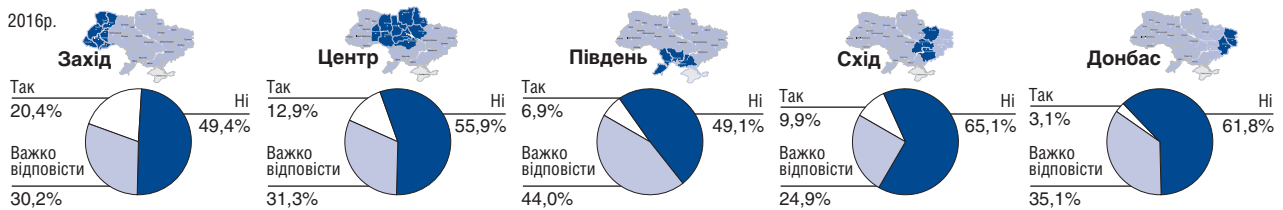
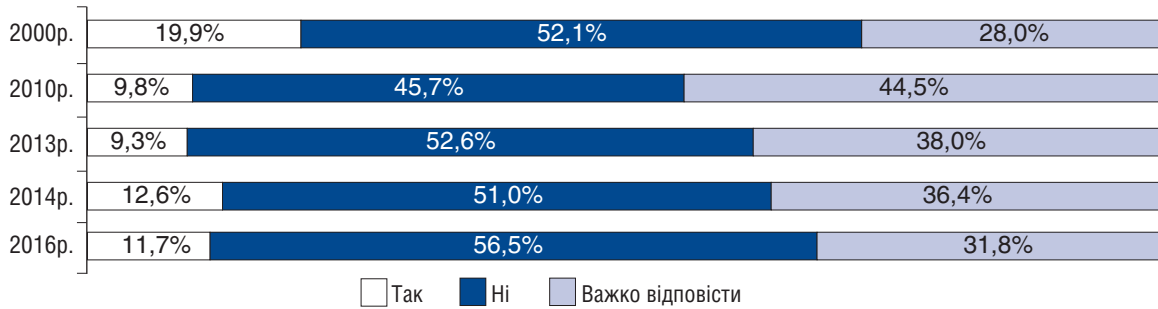

Деякі державні діячі України публічно, у тому числі у присутності ЗМІ демонструють свою релігійну поведінку. Як Ви до цього ставитесь?
% опитаних

У деяких країнах світу, в т.ч. європейських (Велика Британія, Греція та ін.), існують державні церкви. Вони користуються підтримкою держави, мають певні переваги, порівняно з іншими релігійними організаціями; громадяни цих держав, як правило, сплачують церковний податок, що йде на утримання державної церкви. Чи була б така практика доцільною в Україні?

% опитаних

Якщо Ви згодні з доцільністю існування в Україні державної церкви, то яка саме церква має отримати такий статус?*

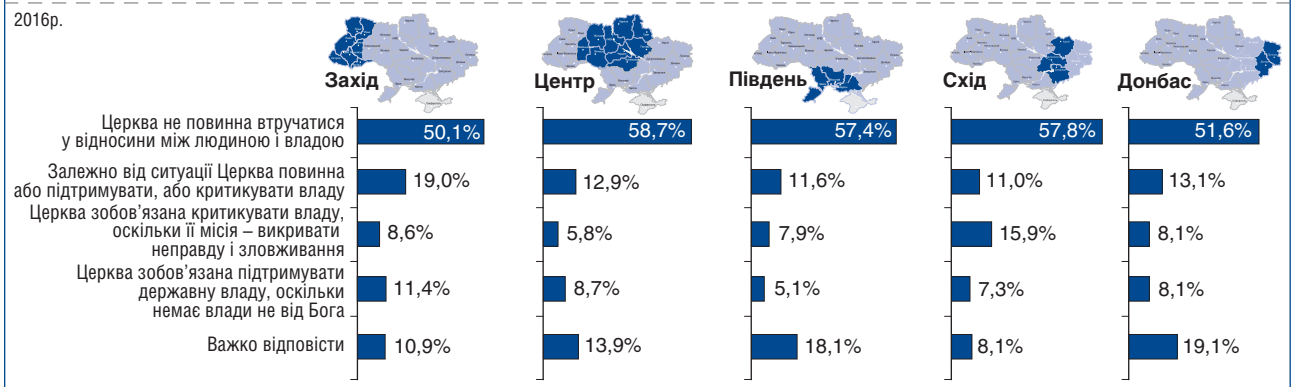
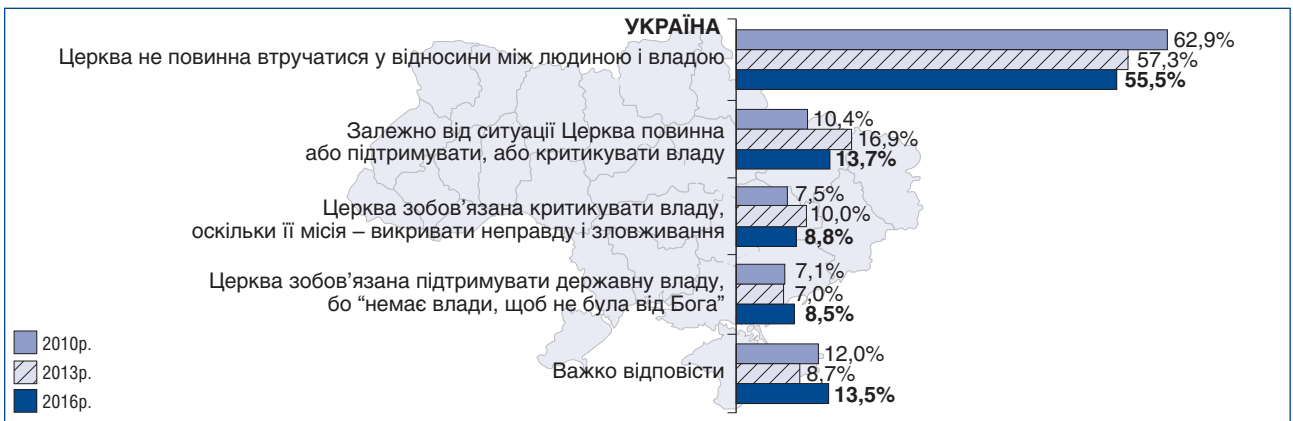
* Питання ставилося як відкрите.

Якщо Ви не згодні із запровадженням інституту державної церкви в Україні, то чому?
% не згодних із запровадженням інституту державної церкви

	УКРАЇНА				РЕГІОНИ (2016р.)				
	2000р.	2010р.	2013р.	2016р.	Захід	Центр	Південь	Схід	Донбас
Це суперечить праву на свободу совісті і призведе до дискримінації віруючих інших церков	49,4	50,3	47,4	47,9	47,6	51,7	45,3	46,9	43,1
Україна історично є багатоконфесійною країною, і надання пріоритету будь-якій церкві викличе лише додаткову напруженість у міжцерковних та церковно-державних відносинах	29,6	31,5	38,3	39,6	43,3	34,6	41,5	35,8	49,2
Інше	12,8	8,3	6,1	5,6	3,8	6,2	6,6	6,2	5,6
Важко відповісти	8,2	9,8	8,3	6,8	5,3	7,5	6,6	11,1	2,0

ЦЕРКВА, СУСПІЛЬСТВО І ВЛАДА

З яким твердженням Ви згодні більшою мірою?
% опитаних

Церкви в Україні обстоюють права бідних і знедолених, чи завжди знаходяться на боці сильних і багатих?
Як би Ви визначили Вашу точку зору на цій шкалі?
середній бал

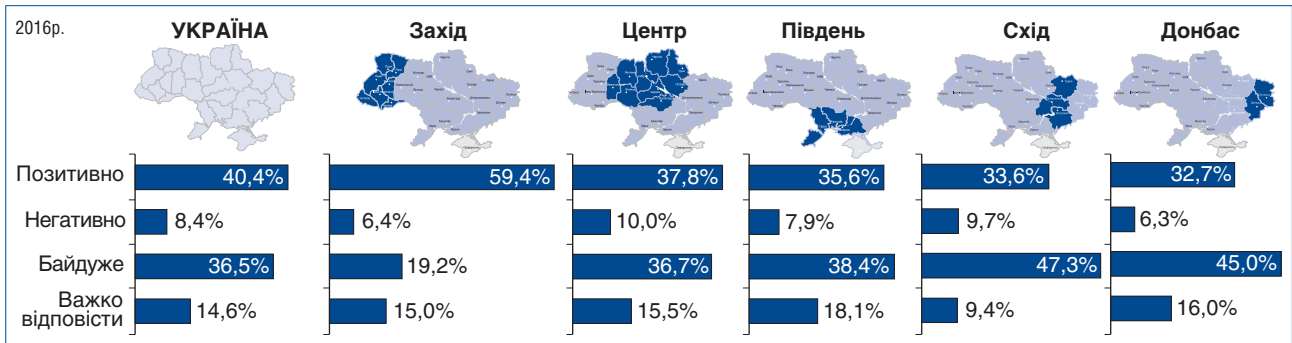
Церкви в Україні обстоюють права бідних і знедолених	2010р.	2013р.	2016р.	Церкви в Україні – завжди на боці сильних і багатих		
	5,2	5,6	6,0			
РЕГІОНИ (2016р.), середній бал						
Церкви в Україні обстоюють права бідних і знедолених	Захід	Центр	Південь	Схід	Донбас	Церкви в Україні – завжди на боці сильних і багатих
	6,0	4,9	6,5	6,1	6,3	

* За десятибальною шкалою від 1 до 10, де "1" означає, що Ви повністю згодні з твердженням ліворуч, а "10" – Ви повністю згодні з твердженням праворуч.

СТАВЛЕННЯ ДО ОКРЕМИХ ПОДІЙ ОСТАННЬОГО ЧАСУ

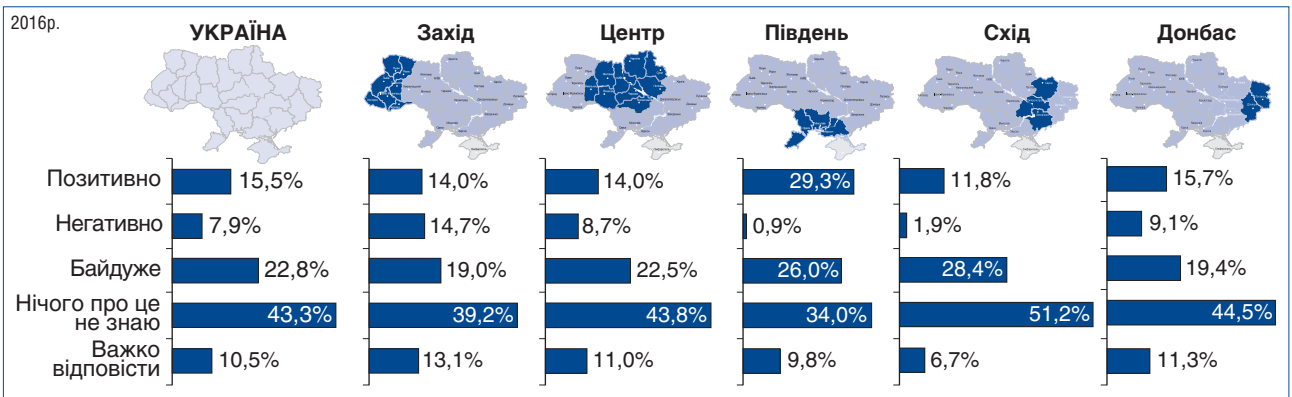
У лютому 2016р. Міністерство культури України дозволило Українській православній церкві Київського патріархату проводити служіння в Малій Софії (частині Національного заповідника "Софія Київська"). Як Ви ставитесь до такого кроку?

% опитаних

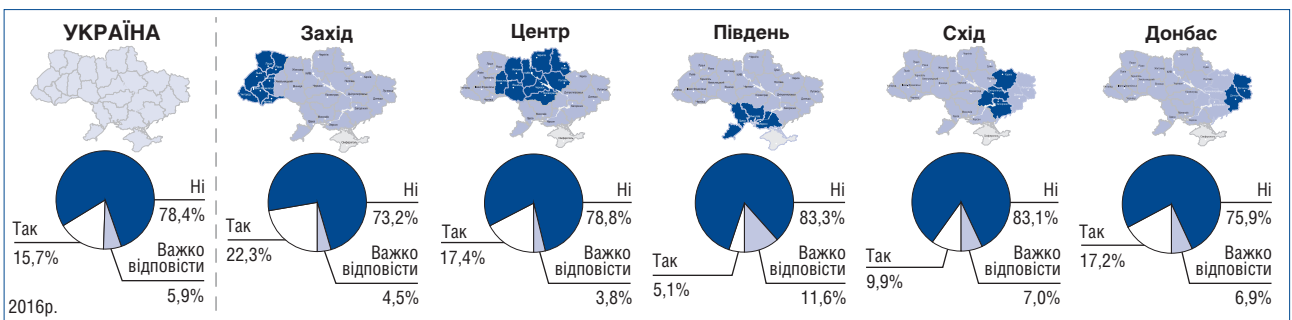
12 лютого 2016р. в Гавані (Куба) відбулася зустріч Патріарха Руської Православної Церкви Кирила і Папи Римського Франциска, за результатами зустрічі підписано спільну Декларацію. Як Ви оцінюєте результати цієї зустрічі?

% опитаних

У червні 2016р. відбудеться Всеправославний собор за участю предстоятелів усіх помісних православних церков світу. Чи знаєте Ви про це?

% опитаних

Зараз сучасний світ живе за григоріанським календарем. За цим же календарем (або т.зв. новим стилем) живе Католицька церква та більшість християнських церков. Чи підтримуєте Ви ідею переходу всіх українських церков з юліанського на григоріанський календар (або зі старого на новий стиль)?

% опитаних

